

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENT PARKI TASARIM KRİTERLERİNİN AFGANİSTAN TARAQI PARK
ÖRNEĞİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Samira MOHANDESPOR

Mimarlık Ana Bilim Dalı
Mimarlık Programı

Temmuz, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENT PARKI TASARIM KRİTERLERİNİN AFGANİSTAN TARAQI PARK
ÖRNEĞİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Samira MOHANDESPOR
(Y1613.050053)

Mimarlık Ana Bilim Dalı
Mimarlık Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Gökçen Firdevs YÜCEL CAYMAZ

Temmuz, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Mimarlık Ana Bilim Dalı Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı Y1613.050053 numaralı öğrencisi Samira MOHANDESPOR 'un "KENT PARKI TASARIM KRİTERLERİNİN AFGANİSTAN TARAQİ PARKI ÖRNEĞİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 26/06/2019 tarih ve 2019/13 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından ay. birl. ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak . kabul. .... edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 17/07/2019

1) Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Gökçen Firdevs YÜCEL CAYMAZ

2) Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yıldız AKSOY

3) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Zülküf GÜNELİ

.....
.....
.....

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Kent Parkı Tasarım Kriterlerinin Afganistan Taraqi Park Örneğinde Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../.../2019)

Samira MOHANDESPOR

ÖNSÖZ

Ailemin ve özellikle de babamın desteği olmadan bu yolculuğun mümkün olamayacağını kabul etmeliyim. Aileme, bana bütün işlerimde destek ve hayallerimin peşinden gitmem için ilham verdikleri için teşekkür ederim. Özellikle beni maddi ve manevi yönden destekleyen anne ve babama minnettarım. Bana her zaman inandığınızı ve benim için en iyisini istediğinizi biliyordum. Bana hayatımda doğru yolu ve mutlu olmak, kendimi tanımak ayrıca anlamak olduğunu öğrettiğiniz için teşekkür ederim; ancak o zaman başkalarını tanıyabilir ve anlayabilirdim bu sayede. Babama, Eng. Jalil Ahmad Mohandespor'a beni bir birey, eğitmen ve öğretmen olarak yönlendirdiği için ayrıca teşekkür ederim. Söz veriyorum, benim olmamı istediğin kişi olmak için çok çalışmaya devam edeceğim ve gelecekte seni gururlandıracağım.

Tez kuruluma özel şükranlarımı sunmak isterim.

Dr. Öğr. Üyesi Gökçen Firdevs Yücel Caymaz'a değerli zamanından ve detaylı dikkatinden dolayı şükranlarımı borç bilir ve onun yardımını olmadan mümkün olamazdı. Bu iki yıl süren eğitim yolculuğumda tanıdığım tüm başarılı Prof ve Eğitmenlere ayrıca nazik oldukları için teşekkür ederim.

Çok teşekkürler,

Çok sevgiler

Temmuz, 2019

Samira MOHANDESPOR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xvii
ABSTRACT	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amaç ve Kapsamı	4
1.2 Yöntem	5
2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	7
2.1 Kentsel Açık Yeşil Alan Tipleri.....	7
2.2 Kentsel Yeşil Alanların Önemi	10
2.3 Kent Parkının Tanımlanması.....	10
2.4 Kent Parklarının Faydaları	11
2.5 Kent Parklarının Sınıflandırılması	13
2.5.1 Kamusal/merkezi park	14
2.5.2 Şehir merkezi parkı.....	15
2.5.3 Mahalle parkı	16
2.5.4 Cep parkı	17
2.6 Park Tasarım Kriterleri.....	18
2.6.1 Yer Seçimi.....	18
2.6.2 Park Girişi	19
2.6.3 Otoparklar	20
2.6.4 Yollar	20
2.6.4.1 Taşıt yolları	21
2.6.4.2 Yaya yolları.....	22
2.6.5 Çocuk Oyun Alanları	23
2.6.6 Spor Alanları	26
2.6.7 Park mobilyaları.....	27
2.6.8 Güvenlik.....	39
2.6.9 Yönetim.....	40
2.6.10 Bakım	40
2.6.11 Engelliler.....	41
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	43
3.1 Problemin Tanımlanması	43
3.2 Örneklem Alan	44
3.3 Veri Toplama Yöntemleri	46
3.3.1 Saha Analizi	46
3.3.2 Anket Çalışması	46

3.4 Araştırmada karşılaşılan sınırlamalar	47
4. SONUÇLAR VE BULGULAR	49
4.1 Saha Analizi Sonuçlar	49
4.1.1 Yer Seçimi.....	49
4.1.2 Park Girişleri	54
4.1.3 Otoparklar.....	55
4.1.4 Yollar.....	55
4.1.4.1 Taşıt yolları	55
4.1.4.2 Yaya yolları	56
4.1.4.3 Patikalar.....	56
4.1.5 ocuk Oyun Alanları	57
4.1.6 Spor Alanları	57
4.1.7 Park mobilyaları	58
4.1.8 Tuvaletler	59
4.1.9 Bitkilendirme.....	59
4.1.10 Güvenlik.....	60
4.1.11 Yönetim.....	60
4.1.12 Bakım	60
4.1.13 Engelliler	60
4.2 Anket alışması.....	60
5. SONUÇLAR	67
KAYNAKLAR.....	71
ÖZGEÇMİŞ:.....	77

KISALTMALAR

TP :Taraqi Park

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 2.1: Yeşil Alan Tipolojisi	9
Çizelge 2.2: Yaya yollarında kullanılacak malzemeler	23
Çizelge 2.3: Yaş gruplarına uygun oyun elemanları	24
Çizelge 2.4: Oyun alanlarında kullanılacak bitkiler	38
Çizelge 3.1: Anket soruları	47
Çizelge 4.1: Kontrol listesinin Taraqi Park örneğinde değerlendirilmesi	49
Çizelge 4.2: Ankete katılanların cinsiyet, yaş ve ikamet süreleri.....	61
Çizelge 4.3: Park değerlendirmesi	65
Çizelge 4.4: Parkı iyileştirme yolları	66
Çizelge 5.1: Saha araştırmasının sonuçları	69

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Serbest Kürsü ve park içerisinde yer alan yeme içme alanı, Hyde Park, Londra, İngiltere	1
Şekil 1.2: Parc de la Villette, Paris, 1982-1998	2
Şekil 1.3: Richard Haag, 1975, Gas Works Park, Seattle, WA	3
Şekil 1.4: Rock Creek Park	4
Şekil 1.5: Veri Toplama ve Analiz Şeması	5
Şekil 2.1: Aktif ve pasif rekreasyon	11
Şekil 2.2: Millennium, Chicago, USA	12
Şekil 2.3: Parkların serinletici etkisi	13
Şekil 2.4: Central Park, New York, USA	15
Şekil 2.5: Bryant Park, New York, USA	15
Şekil 2.6: Pershing Park, Washington, USA	15
Şekil 2.7: Battery Park, New York	16
Şekil 2.8: Paley Park, New York	17
Şekil 2.9: Toplanma noktaları	18
Şekil 2.10: Alan Planlama Şeması – Kentsel Parklar Tasarım Kılavuzu	19
Şekil 2.11: Sol: Central Park, Merchant’s girişi, New York, USA, Burgess Park eski kent yolu girişi, Southwark, London	19
Şekil 2.12: Sol: Önce –bağlantısız mekanlar; sağ: Sonra- mekanların yollarla birbirine bağlanması.	21
Şekil 2.13: Bisikletli bir kimse minimum 76cm lik bir mesafe kullanır.1999 AASHTO Yönergesi, iki bisikletlinin kullanımı için 3.1m yol ve ilave olarak 61cm’ lik bakım boşluğu bölgesi önerir	21
Şekil 2.14: Sol taraf oyun alanları için uygun malzeme	24
Şekil 2.15: Modern oyun alanları örnekleri sırasıyla: zeytinler, deniz helezonu, dinazor ve deniz canavarı	26
Şekil 2.16: Aydınlatma direkleri yükseklikleri. Alçak armatürler dikey yüzeylerin daha iyi homojenliğini ve aydınlatmasını sağlar	35
Şekil 2.17: Louri Bahçesi, Millenium Park, Chicago	37
Şekil 2.18: Freeway Park in Seattle, WA.Bu parkta bazı kadınlar tek başlarına yürürlerken arkalarından kimin yaklaştığını ve geldiğini göremedikleri için güvensiz hissetmektedirler	40
Şekil 2.19: Central Park, önce ve sonra	40
Şekil 2.20: Flemingdon Park, Toronto	41
Şekil 2.21: Engelliler için yol genişlikleri	42
Şekil 3.1: Herat şehri parklarından görünümeler	45
Şekil 3.2: Taraqi Park üstten görünüş	45
Şekil 4.1: Parkın doğu ve batı girişleri	55
Şekil 4.2: Parkın güney ve kuzey yönlerinde bulunan otoparklar	55
Şekil 4.3: Sol: doğu batı yolu, sağ: kuzey yolu	56

Şekil 4.4: Doğal taş döşeme yollar	56
Şekil 4.5: Sol: çakıl ve taş malzeme yol, sağ: yığma taş malzeme yol.....	57
Şekil 4.6: Oyun alanlarından görünümeler.....	57
Şekil 4.7: Spor sahaları	58
Şekil 4.8: Oturma elemanları	58
Şekil 4.9: Park içerisinde yer alan çöp kutuları	58
Şekil 4.10: Aydınlatma elemanları	59
Şekil 4.11: Tuvaletlerden görünümeler	59
Şekil 4.12: Park peyzajından görünümeler.....	60
Şekil 4.13: Taraqi Parkı ziyaret sıklığı	62
Şekil 4.14: Taraqi parkı ziyaret etmenin ana amacı.....	62
Şekil 4.15: Taraqi parkındaki sorunlar	63
Şekil 4.16: Taraqi Parkını sık kullanma nedenleri.....	63
Şekil 4.17: Parkta beğenilmeyen aktiviteler	64
Şekil 4.18: Parka eklenilmesi istenen aktivite ve olanaklar.....	65

KENT PARKI TASARIM KRİTERLERİNİN AFGANİSTAN TARAQI PARK ÖRNEĞİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Parklar boş zamanların geçirilebileceği doğal mekanlar olmasının yanısıra buldukları çevrelerde fiziksel, sosyal ve estetik yaşam kalitesini de artırarak, temel çevresel fonksiyonlarını yerine getirirler. Günümüzde parklar rekreasyon alanları olmalarının ötesine geçmekte; istihdam kaynağı olmalarının yanısıra, çocuk gelişiminden, halk sağlığının iyileştirilmesine, sürdürülebilir toplum anlayışı içerisinde biyo-çeşitliliğin korunmasına kadar farklı işlevleri yerine getirmektedirler. Bu çalışmanın amacı; park tasarım standartlarını tanımlama; parklarla ilgili kullanıcı beklentilerinin belirlenmesi, tanımlanan standartların Herat kentindeki Taraqi Parkı örneğinde değerlendirilmesidir.

Bu amaçla çalışmanın birinci bölümünde tezin amaç, kapsam ve yöntemi verildikten sonra; ikinci bölümde kent parkları tasarımı ile ilgili literatür çalışması yapılmıştır. Literatür çalışmasında sırasıyla kentsel yeşil alan tipleri, kentsel yeşil alanların önemi, kent parkının tanımlanması ve faydaları, kent parklarının sınıflandırılması ve park tasarım kriterleri konularında tanımlamalar yapılmıştır. Üçüncü bölümde Taraqi Parkı çalışma alanı ile ilgili problem tanımı, örneklem alanının özelliklerinin verilmesi, veri toplama analizleri konusunda bilgiler verilmiştir. Çalışmada saha analizi ve anket çalışması olmak üzere iki yöntem kullanılmıştır. Dördüncü bölümde öncelikli olarak seçilen parkın uluslararası standartlara uygunluğunu içeren saha analizi sonuçları ve ardından park kullanıcıları ile yapılan anket sonuçlarının değerlendirmeleri yapılmıştır.

Kelime Anahtarı: *Kentsel Park, tasarım standartları, park yeri analizi, kullanıcı memnuniyeti*

EVALUATION OF THE URBAN PARK DESIGN CRITERIAS, THE CASE OF TARAQI PARK OF AFGHANISTAN

ABSTRACT

In addition to being the natural places where free time can be spent, the parks also fulfill their basic environmental functions by increasing their physical, social and aesthetic quality of life. Today, parks are more than recreation areas; In addition to being a source of employment, they fulfill different functions ranging from child development to improving public health, to protecting biodiversity in sustainable society.

The purpose of this study is; define park design standards; The determination of the user expectations regarding the parks is the evaluation of the defined standards in the case of Teraqi Park in Herat city.

For this purpose, in the first part of the study, after giving the purpose, scope and method of the thesis; in the second section, a literature study on the design of urban parks was conducted. In the literature study, definitions of urban green area types, importance of urban green areas, definition and benefits of urban park, classification of urban parks and park design criteria were made. In the third chapter, information about the problem definition of Teraqi Park study area, giving the characteristics of the sample area, collection analysis are given. In the study, two methods were used: field analysis and survey. In the fourth section, the results of the field analysis including the compliance of the selected park with the international standards and the results of the survey conducted with the park users were evaluated.

Keywords: *Urban Park, design standarts, park site analysis, user satisfaction*

1. GİRİŞ

Kentsel yeşil alan dokusunun önemli alanlarından biri olan kent parkları; kentte sosyal, ekonomik ve çevre açısından faydalar sağlayan çok amaçlı kamusal alanlar olarak tanımlanabilirler (Carmona vd., 2008; Mambretti, 2011). Kent parkları genç veya yaşlı, grup yada yalnız, zengin veya fakir, kadın yada erkek bütün etnik veya kültürel kullanıcı gruplarına hizmet verirlerken; kullanıcıları için estetik deneyim, rekreasyon, dinlenme veya organize spor oyunları oynamak, sanat, müzik veya diğer topluluk olayları için olanaklar sunarlar. İnsanlar parkları kullanımlarına karar verirlerken; parkın fiziksel görünümünden ve rekreasyonel ihtiyaçlarından çok oraya kimin gittiğini ve parkı kimlerin kullandığını da dikkate alırlar (arkadaşları, güvensiz insanlar, aileler, ilaç satıcıları, polis devriyeleri) (Altman ve Zube, 2012; Myerson, 2006). Parklar insanlara; dinlenme, sosyalleşme, aktif veya pasif rekreasyonlara katılmak için çeşitli olanaklar verirler, yaban hayatı için yaşama ortamları da sağlarlar. Londra’ da Hyde Park (Şekil 1.1) ve Regents Park, Paris’te Tuileries Park, Luxemburg Bahçeleri ve Park Floral de Paris daha yakın dönemden La Vilette (Şekil 1.2), Münih’te bulunan Englischer Garten bulundukları ülkelerin ve şehrin simgesi haline gelen parklardır.

Şekil 1.1: Serbest Kürsü ve park içerisinde yer alan yeme içme alanı, Hyde Park, Londra, İngiltere (URL-1)

Şekil 1.2: Parc de la Villette, Paris, 1982-1998 (URL-2)

Kent parkları muhtemelen şehirlerdeki en eski yapılar arasında değerlendirilebilirler. Spring Gate'e (2001) göre parklar insanların kullanım için cazip bulunduğu huzurlu, dingin, güzel yerlerdir. Tarihi açıdan parklar şehir veya kasabalarda eskiden mera alanı olarak kullanılan kamusal alanlardan ortaya çıkmıştır. 17. yüzyılda Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerinin New England kasabalarından gelen kanıtlar yöre sakinlerinin vatandaşların ortak kullanımı için kasabaları, şehirleri veya köyelerine yakın yerlerde arazi ayırdığını göstermektedir. Halk bu alanları veya "meraları" hayvanlarını otlatmak ve onları satmadan, köy veya kasabada kullanmadan önce barındırmak için kullanırdı. Zamanla bu meralar, insanlar onları farklı amaçlarla kullanmaya başladıkça şehirde önemli hale geldiler.

Batıda, modern kentsel park kavramı 19.yüzyılın başlarında, Endüstri Devrimi sırasında ortaya çıktı (Şekil 1.3). Bu erken aşamada planlamacılar kentsel parkların, o dönemde hızlı sanayileşme nedeniyle bozulan kentsel yaşam kalitesini artırabilecek önemli özellikler olduğunu keşfetti. Parklar, karmaşık sanayi kentlerinin stresinden kaçılacak yerler haline geldi. Bu fikir Birleşik Devletler, İngiltere ve ana kara Avrupa'sında hızla yayıldı. İsveç, Danimarka ve Hollanda'daki şehirler kentlerindeki kaliteyi artırmak için kentsel parklar geliştirmeye başladı (Jellicoe, 1975). Bu süre içerisinde, parklar genellikle işçi sınıfının fiziksel ve ahlaki refahını geliştirmek için bir sosyal reform, işgücü verimliliğini artırmak ve toplumsal huzursuzluğun azaltılması için açık alanlar ve rekreasyonun değerine faydacı bir inanç, doğayı şehirlere geri getirmeye yönelik bir felsefe olarak karşımıza çıkmaya başladılar.

Şekil 1.3: Richard Haag, 1975, Gas Works Park, Seattle, WA (URL-3)

Hızlı sanayileşmenin yanı sıra, kitlesel kentsel göç, kentsel parkların büyümesini teşvik eden bir diğer faktördü. İnsan akını nedeniyle kalabalık kentsel alanlar, kentsel yaşamın kalitesini büyük ölçüde düşürdü. Planlamacılar, şehir parklarını, vatandaşların günlük rutininin çoğunu karakterize eden sefalet ve stresten kaçabilecekleri bir alan sağlayarak kentsel yaşamın huzurunu ve rahatlığını artıracabilecek yerler olarak görmeye başladılar. Böylece parklar rekreasyon ve eğlence mekanları olarak hizmet etti. 19. yüzyılın sonlarında, İngiltere'deki işçi nüfusuna yönelik sosyal reform şehirlerde ve kasabalarda açık alan sağlayan ilk mevzuatın önünü açtığına, kamuya açık olarak şehir parkları yapılmaya başlandı. 19. yüzyıldan beri kent parkları Amerikan ve Avrupa şehirlerinin imajlarını değiştirdi. Kentsel çevreyi geliştirmek ve güzelleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda “kentsel formun şekillenmesinde önemli yapısal bileşenler” haline geldiler (Yuen, 1995).

Tarihsel süreç kent parklarının kullanımının toplum ve kentlerin ihtiyaçlarına uyacak şekilde değiştiğini göstermektedir. Kent parkları, şehirler ve orada yaşayan insanlar için önemlidir. Eğlencenin yanısıra hem aktif hem de pasif rekreasyon için alanlar sağlarlar (Şekil 1.4). Farklı rekreasyon/dinlenme alanları ve aktivitelerine olan talepler park planlama ve tasarımını etkileyecektir. Öte yandan kentleşme kentte daha fazla insan olacağı anlamına gelir; bu da açık alanlar, aile aktiviteleri ile yaşlılar ve çocuklar yönelik programlar için önemli bir talep yaratır. Kent parklarının bütün bu farklı ihtiyaçları karşılaması beklenir. Güncel sosyal ihtiyaçların karşılanmaması kent parkların atıl kalmasına ve ihmal edilmesine yol açabilir. Bu nedenle, kent parkların kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamak için nasıl tasarlanabileceğinin cevabını bilmek önemlidir.

Şekil 1.4: Rock Creek Park (URL-4)

1.1 Tezin Amaç ve Kapsamı

Bu tez, kent parkları için sınıflandırma ve tasarım kılavuzlarını incelemeyi ve kent parkları ile ilgili güncel talepler ile Afganistan'ın Herat kentindeki Taraqi parkını kullanan insanların kent parklarına yönelik davranışlarını araştırmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, genel olarak şehir parklarının hedefleri, standartları ve tasarım ilkeleri konularında literatür taraması sunmakta; şehirdeki parklar ve rekreasyon tesisleri ile ilgili ampirik araştırmaları geliştirmek amacıyla Afganistan'ın Herat kentindeki Taraqi Park'ını incelemektedir.

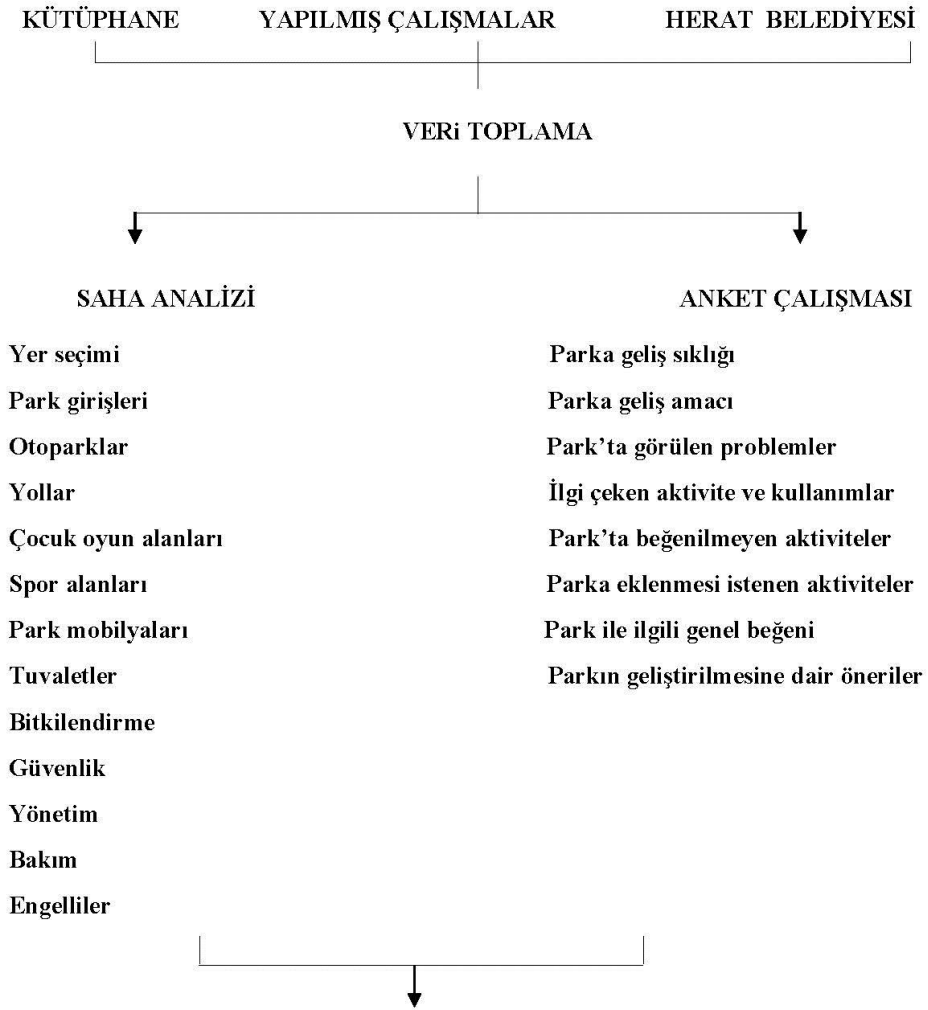
Bu tezin amaçları aşağıdaki gibidir:

- Park tasarım standartlarını tanımlama,
- Kullanıcı beklentilerini tanımlama:
- Parkların, kentsel alanlardaki insanların yaşam kalitesini artırmaya nasıl katkıda bulunduğunu ve özellikle de farklı insan gruplarının kentsel park çeşitlerinden faydalanma yollarını inceleme.
- Kentsel parkların farklı kullanıcı kategorilerine ve bu tür alanların çeşitliliğini nasıl kullandıklarına ilişkin güvenilir bir tanımlama sağlama.
- Kullanıcıların şehir parklarından ne istediklerini ve parkların bu beklentileri ne ölçüde karşıladıklarını araştırma.
- Farklı grupları şehir parklarını ve oyun alanlarını kullanmaktan alıkoyan engelleri inceleme ve daha fazla kullanımı teşvik edecek temel faktörleri belirleme.

- Taraqi parkı örneğiyle Herat kentindeki kentsel parkların tasarım standartlarını ve beklentilerini inceleme.

1.2 Yöntem

Bu çalışma için araştırma yöntemi olarak literatür taraması, nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır (Şekil 1.5). Çalışma da ilk olarak kent parkları tasarım kriterleri uluslararası tasarım standartlarına göre gözden geçirilmiş, şehir parklarının sınıflandırılması yapılmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında, araştırma alanı olarak seçilen parkın mevcut durumunu belirlemek, kullanıcıların parkın olumsuz ve olumlu noktalarına yönelik genel düşüncelerini toplamak, kent parkı ihtiyacını, kent parkının iyileştirilmesinin karşısındaki engeller ve sorunları araştırmak amacıyla bir durum çalışması (Taraqi Park) yapılmış, sonuçta mevcut problemlere ilişkin öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

Şekil 1.5: Veri Toplama ve Analiz Şeması

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

2.1 Kentsel Açık Yeşil Alan Tipleri

Bu bölümde, açık yeşil alanların genel bir tipolojisi yapılmıştır. Bu tezin ana odağı kentsel parklar olup, ilerleyen bölümde tezin ana konusunu vurgulamak için bazı tanımlamalarla birlikte kentsel parkların özel bir sınıflandırması yapılmıştır.

Yeşil ve açık alanlar, çoğu kent uzmanı veya bina planlarında bulunan şartlara ve zorunluluklara bakılarak farklı kategorilere ayrılmıştır. Neredeyse tüm şehirler, kamusal alan tipolojilerini, kentleri yeşil ve açık alanların yönetimine yaklaşımlarının bir parçası olarak kullanır, genellikle alanları büyüklük ve işlevlerine göre sınıflandırır. Çoğu tipoloji, resmi olmayan, yerel bağlam, yeşil alan türleri ve sıklıkla yönetim kolaylığından esinlenen yerel olarak türetilmiş sistemleri temsil eder.

Her kentin kendine özgü yeşil alanları vardır, farklı kentsel yeşil alanların tamamı birlikte kentin yeşil dokusunu oluşturur. Uzmanlar, kentsel yeşil alanlar için stratejik planlar oluşturmak için gayret göstermektedir. Bu stratejilerin, ilgili tüm veya neredeyse tüm yeşil alan türlerinin kapsamını ve durumunu ve bunların şehir genelinde dağılımını belirleme ve takip etmeye yönelik nesnel, sistematik ve tekrarlanabilir yöntemlere dayanması gerektiği yaygın olarak kabul edilmektedir.

Farklı kentsel yeşil alan türleri kaçınılmaz olarak farklı baskılara maruz kalacaktır, bu nedenle yeşil alanların tipleriyle birlikte nerede bulduklarını bilmek önem taşır, çünkü sınıflandırma kentsel yeşil ve açık alanların organize edilmesi, değerlendirilmesi ve yönetilmesi için ilk adımdır.

Sadece yeşil ve açık alanların gelişimi, edinimi ve yönetimine rehberlik etmekle kalmamalı, aynı zamanda her tür için kolayca anlaşılabilir bir kimlik sağlamalıdır. Ayrıca, süreci kolaylaştırmak için sınıflandırma sisteminin önceden var olan kategorilerle eşleştirilmesine de dikkat edilmelidir.

Yeşil alan sınıflandırma sistemleri; yeşil alanların farklı türlerini ve kullanımlarını tanımlayarak, mevcut parkların en etkin şekilde yönetilmesine ve hizmetteki boşlukların daha kesin bir şekilde saptanmasına olanak tanır. Etkin bir sınıflandırma sistemi:

- Mevcut ve gelecekteki parkların geliştirilmesine, satın alınmasına ve yönetilmesine rehberlik etmelidir.
- Bir harita veya listeye başvuruların söz konusu kentsel yeşil ve açık alanların temel yapısını anlayabilmeleri amacıyla her tür için kolayca anlaşılabilir bir kimlik sağlamalıdır.
- Uygun yönetime ve gelişmiş parklardan (yerlerin, ekipmanların ve tesislerin bakımı) ekolojik rezervlere (doğal ekosistemlerin korunması ve / veya restorasyonu) kadar her türlü kullanıma rehberlik etmelidir.
- Kentsel yeşil ve açık alan sisteminin belirtilen hedeflerini desteklemelidir. Süreci kolaylaştırmak için sınıflandırma sisteminin önceden var olan kategorilerle eşleştirilmesine de dikkat edilmelidir.

Yeşil alanların tipolojisi, bütün muhtemel yeşil alan türleri dikkate alınması ve tanımlanması yoluyla gerekli olan ile mevcut olan yeşil alan arasında bir köprü kurarak, planlamacılar ve yöneticilere bir yandan yeterli miktarda yeşil ve açık alanları koruma olanağı verirken, kentsel kalkınmanın sürdürülebilmesine de imkan vermektedir. Kentsel yeşil ve açık alanlar pekçok farklı araştırmacı tarafından öncelikli olarak alanların boyutları ve içerdikleri fonksiyonlara göre sınıflandırılmışlardır (Marcus ve Francis, 1997; Carmona vd., 2008; Stuart ve diğ., 2013). Bu çalışmada literatürde yapılan farklı sınıflandırma türleri araştırıldıktan sonra Francis' in sınıflaması (Tablo 2.1) dikkate alınarak araştırmalara devam edilmiştir.

Çizelge 2.1: Yeşil Alan Tipolojisi (Francis, 2003)

KENT PARKLARI	
Kamusal/merkezi Park	Kentin imarlı açık alan sisteminin bir parçası olarak kamu tarafından geliştirilen ve yönetilen açık alan; genellikle mahalle parkından daha büyüktürler.
Şehir Merkezi Parkı	Şehir merkezinde yer alan çim ve ağaçlıklı alanlar; geleneksel, tarihi parklar veya yeni açılan açık alanlar olabilir.
Mahalle Parkı	Meskun/konutsal ortamlarda geliştirilen açık alan; şehirlerin imar açık alanının bir parçası olarak kamu tarafından geliştirilen ve yönetilen; veya özel konut geliştirme şirketleri; oyun alanları, spor tesisleri ve benzerlerini içerebilir.
Mini\Cep Park	Bina ile sınırlanmış küçük bir şehir parkı; çeşme veya su özelliği içerebilir.
MEYDAN VE PLAZALAR	
Merkez Meydan	Genellikle şehrin tarihi kesiminde bulunan ve sokakta toplanma yeri olarak resmi şekilde planlanan veya mevcut olan meydan veya plaza; genellikle kamu tarafından imar edilip, yönetilir.
ANIT	Yerel ve ulusal öneme sahip insan veya olaylara adanan halka açık bir yer.
PAZAR YERLERİ	
Çiftçi Pazarları	Çiftçi pazarları veya bit pazarı için kullanılan açık alan veya sokaklar; genellikle geçicidir veya parklar, şehir caddeleri veya otoparklar gibi mevcut alanlarda yalnızca belirli zamanlarda kurulur.
CADDELER	
Yaya kaldırımları	Şehirde insanların yaya olarak hareket ettiği kısım; bir yeri diğerine bağlayan, planlı veya mevcut, genellikle yaya kaldırımları ile ara yollar.
Yaya Alışveriş Merkezleri	Taşıt trafiğine kapalı sokaklar; bankalar, bitkiler gibi yaya olanakları sağlanmıştır; sık sık şehir merkezinde ana cadde boyunca bulunur. Şehir merkezlerine gelişmiş erişimin sağlanması; geleneksel yaya alışveriş merkezlerinin otobüs ve "hafif raylı sistem" alışveriş merkezleriyle değiştirilmesi.
Ulaşım Terminalleri	Kamusal açık alan olarak kullanılan sokaklar; trafik ve araç kısıtlaması, yaya altyapısının iyileştirmesini, kaldırımların genişletilmesini ve sokaklara ağaç dikimini içerebilir.
Trafiğe Kapalı Caddeler	Şehrin kesimlerini entegre kentsel yollar ile birbirine bağlar; çevresel öğrenmeye ortam olarak planlanan sokakların ve açık alanların kullanılması; bunların bazıları tasarlanmış ve işaretlenmiş parkurlardır.
Şehir Parkurları	
OYUN ALANLARI	
Oyun bahçesi	Mahallede bulunan oyun alanı; genellikle kaydıraklar ve salıncaklar gibi geleneksel oyun ekipmanlarını içerir; bazen yetişkinler için bankalar gibi kolaylıklar içerir; macera parkı gibi yenilikçi tasarımları da içerebilir. Oyun alanı olarak okul bahçesi; bazıları çevresel öğrenme için bir yer olarak veya topluluğa mahsus kullanım alanı olarak tasarlanmıştır.
Okul bahçesi	
SEMT AÇIK ALANLARI	
Semt Bahçesi	Boş arazide yerel halk tarafından tasarlanan, geliştirilen veya yönetilen mahalle alanları; seyir bahçeleri, oyun alanları ve mahalle parklarını içerebilir; genellikle özel arazilerde imar edilir; resmi açıdan şehirlerin açık alan sisteminin bir parçası olarak görülmezler; genellikle konut ve ticari binalar nedeniyle iptal edilebilir/başka yere taşınabilirler.
YEŞİL YOL VE DOĞRUSAL PARKLAR	
	Şehirlerde imarsız veya yabani doğal alanlar; genellikle doğa yürüyüşü, köpek gezdirme ve rekreasyon için gözde yerlerdir; sıklıkla kullanıcılar ile ekolojiji korumayı/restorasyonunu savunanlar arasında anlaşmazlıklara yol açar.
KENTSEL DOĞAL ALANLAR	
	Şehirlerde imarsız veya yabani doğal alanlar; genellikle doğa yürüyüşü, köpek gezdirme ve rekreasyon için gözde yerlerdir; sıklıkla kullanıcılar ile ekolojiji korumayı/restorasyonunu savunanlar arasında anlaşmazlıklara yol açar.
ATRIUM\KAPALI PAZAR YERLERİ	
Atrium	Bir kapalı atrium alanı olarak tasarlanan bir iç özel mekan; kapalı, kilitlenebilir plaza veya trafiğe kapalı sokak; pek çok şehir tarafından açık alan sisteminin bir parçası olarak görülmektedir; özel sektör tarafından yeni bir ofis veya ticari yapının bir parçası olarak imar edilir ve yönetilir. İç mekan; özel alışveriş alanları; genellikle müstakil veya eski binaların restore edilmiş halleridir; hem iç hem dış mekan içerebilirler; eski binaların müstakil veya rehabilitasyonu; hem iç hem de dış mekan içerebilir; bazen "bayram pazarları" olarak adlandırılır ve özel sektör tarafından yeni ofis veya ticari binaların bir parçası olarak imar edilir ve yönetilir.
Pazar yeri\Şehir Merkezi Alışveriş Merkezi	
MEVCUT\MAHALLE ALANLARI	
Her Alan	
Mahalle Alanları	Kamunun sahiplendiği ve kullandığı sokak köşeleri ve bina basamakları gibi kamusal açık alanlar. Sokak köşeleri ve insanların yaşadığı yerin yakınında halka açık alanlar; boş alanlar ve gelecekteki inşaat alanları dahil mahallede bulunan boş veya imarsız alan da olabilir; genellikle çocuklar, gençler ve yerel halk tarafından kullanılır.
SU KIYILARI	
Su kıyıları, Irmak kıyıları	Şehirlerde suyu boyuna açık alanlar.
Rıhtımlar, göl kıyıları	

2.2 Kentsel Yeşil Alanların Önemi

Kalitesi yüksek ve yeterli derecede yeşil alanları olan bir şehir, iyi planlama ve yönetim; insanlar, bitkiler ve yabanil hayat için sağlıklı bir yaşama ortamı içerecektir (Steiner, 2006). Bu nedenle son otuz yılda kentsel yeşil ve açık alan araştırmaları önem kazanarak devam etmiştir. Kentsel yeşil ve açık alanların temini, tasarımı, yönetimi ve korunması sadece sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik gündeminin başında değil aynı zamanda şehirlerimizin yaşanabilirliğinin iyileştirilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, şehirlerin kimliklerini tanımlayarak yaşama, çalışma, yatırım ve turizm konusundaki çekiciliğini artırmaktadırlar. Dolayısıyla şehirlerin rekabet güçlerine olumlu katkıda bulunabilmekte; çeşitli arazi kullanımları ile çok geniş çapta aktiviteler için fırsatlar sunabilmektedirler. Şehirlerin kalitesi ve canlılığı, önemli sosyal ve görsel araç olarak görevlerini yerine getirmek için yeşilin yanı sıra açık ve kamusal alanların tasarımına, yönetimine ve korunmasına bağlıdır. Kentsel yeşil alanlar sadece konut alanlarında değil, aynı zamanda iş, eğlence, perakende ve diğer ticari gelişmelerde de önemli bir bileşendir.

2.3 Kent Parkının Tanımlanması

Parklar kamu hizmeti için ayrılmış spor ve rekreasyon alanları, doğal ortamların korunması, yeşil alan ve kentsel yağmur suyu yönetimi gibi konuları içeren arazileri ifade ederler.

Tarihsel açıdan kent parkları, gayri resmi olarak hayvanların otlatılmaları için kenara ayrılan arazi parçalarından rekreasyon, streşten kaçış ve sosyal toplantılar için çok amaçlı kentsel alanlara dönüşmüştür. Kent parklarının kullanım ve amaçlarının bu dönüşümü, imkansız teriminin yerleşik bir tanımını oluşturur. Tanımdaki değişikliklerin diğer bir nedeni, genel park terminolojisi ile örtüşmesidir.

Cranz'a (1982), park kelimesi "Çocuk oyun alanlarından, mahalle oyun alanlarına, golf, banyo ve kamp alanlarından, atletik alanlara, zooloji ve botanik bahçeleri, ağaç parkları, peyzaj ovaleri, üçgenler ve sokak örgüsü, mahalle parkları, şehir merkezi meydanları, manzaralı alanlar, su kıyıları ile arazi rezervasyonu gibi pekçok farklı konuyu içerdiğini belirtmektedir.

Kent parkının en ünlü tanımı, kent parkını “doğallaştırılmış pasif bir geri çekilme” olarak tanımlayan Frederick Law Olmstead tarafından yapılmıştır (Molnar, 1986). Bir park “Aşırı kalabalık, hastalık ve kirli havadan kaçamayan kitlelerin evlerinin yakınında bulabildiği bir pastoral kırsal ortamdır” (Eplan, 1988). Olmsted’in tanımı, özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde, 1800’lerin ortasından 1900’lerin başlarına kadar yaygın olarak kullanılmıştır. Peyzaj Mimarlığı dışındaki meslekler, özellikle mekan kavramına ilgi duyanlar da kent parkını tanımlamıştır. Örneğin, her ikisi de kentsel coğrafyacı olan Solecki ve Welch (1994) tanımı “pasif ve aktif rekreasyon (Şekil 2.1), çevresel faydalar ve vahşi yaşam habitatları sağlayan birçok fonksiyona hizmet eden peyzaj özelliklerine” genişletmiştir (Solecki ve Welch, 1995).

Şekil 2.1: Aktif ve pasif rekreasyon (URL-5, URL-6)

2.4 Kent Parklarının Faydaları

İnsan sağlığı: Parkların hem rekreasyon hem de boş zaman etkinlikleri gibi doğrudan veya dolaylı etkilerle insan sağlığı ve sıhhati (hem zihinsel hem de fiziksel) üzerinde olumlu etkileri vardır (Gies, 2007). Erişilebilir ve yapacak farklı aktivitelerin olduğu parklar insanları daha fazla hareket etmeye teşvik ederler (Şekil 2.2) (URL-7).

Araştırmalar, bir parkı ziyaret etmenin stresi azaltabildiğini, bağışıklığı ve üretkenliği artırabildiğini, iyileşmeyi teşvik ettiğini ve psikolojik refahı desteklediğini göstermiştir (Maller vd., 2002; Romagosa vd. 2005)

Şekil 2.2: Millennium, Chicago, USA (URL-8)

Biyο-çeşitlilik: Parklar biyοçeşitliliği ve özellikle tür çeşitliliğini teşvik ederlerken; ekosistemin işleyişi ve dolayısıyla bir dizi ekosistem hizmeti için önemli bir temel sağlarlar (Wilkie vd., 2006; Hooper vd., 2005).

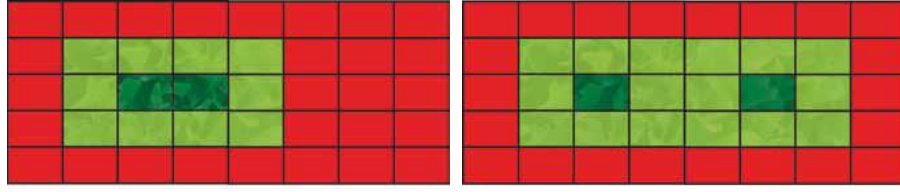
Sosyal bütünlük / kimlik: Parklar insanların toplanmaları için ideal yerler olarak tanımlanabilirler (Walker, 2004). Farklı kullanıcı gruplarının arasında sosyal bağların ve ilişkilerin kurulmasında aracı olabilirler (Woolley, 2003; Burgess vd., 1988). İnsanlar etraflarında diğ er insanları gördüklerinde o alanları daha çok kullanma eğilimindedir (Gehl, 2010). Çeşitli gruplar arasındaki sosyal etkileşim artırılmasında güvenlik hissi de etkili olabilir (Low vd. 2009). Bir parkın içindeki kültürel imkanlar ve mekanlar topluluğun alana bağlılık hissini artıracaktır (URL-9) (Space, 2004).

Hava kalitesi ve karbon tutulması: Parkların, hava kirletici madde seviyelerinin azaltılması ve karbon tutumu açısından olumlu etkileri vardır (Konijnendijk vd. 2013).

Konut fiyatlarına etkisi: Şehir parklarının ve yeşil alanların yaşama ortamının bir parçası olarak değeri, hem evler hem de daireler için emlak fiyatlarının yüksek olması ile kendini gösterir (Dunnett vd., 2002)

Su yönetimi: Parkların yağmur suyu depolanmasında rol oynayabilirler (The Trust for Public Land, 2006).

Enerji tasarrufu: Parkların kentsel alanların soğutulmasında etkili olarak (Şekil 2.3) klima kullanımını azaltabilirler (Oliveira vd., 2011).

Bir büyük park

İki küçük park

Park

Etkilediği Alan

Şekil 2.3: Parkların serinletici etkisi (Roo vd., 2011)

Turizm: Kendi yaşam veya çalışma ortamları dışındaki boş zaman gezileri, genellikle daha uzun süreli kalışlar için fırsatlar verirlerken; yerel ekonomiye de katkı sağlarlar (Konijnendijk vd., 2013).

2.5 Kent Parklarının Sınıflandırılması

Parklar, insanlara yönelik eğlence ve dinlenme veya yaban hayatı veya doğal yaşam alanlarının korunması için ayrılan doğal, yarı doğal veya yapay alanlardır. Yeşil alanlar, kayalar, toprak ve ağaçlardan oluşabilir, aynı zamanda anıt, çeşme veya oyun alanları gibi çeşitli mobilyalar ve aktivite tercihlerini içerebilirler.

Parklardaki çeşitliliğin sürdürülmesi, şehir genelindeki çeşitliliğin sürdürülmesinin önemli bir parçası olabilir (Low vd., 2009). Bir parkın erişilebilirliği kullanımın kültürel modelleri ve ekonomileri hakkında olduğu kadar dolaşım ve ulaşımı da içerir; böylece, bütün yaş grupları için erişilebilir tasarımdan bahsettiğimizde gelir ve ziyaret etme modellerinin dikkate alınması gerekir. Farklı gruplar arasında sosyal iletişim olanaklarının sağlanabilmesi güvenli ve herkes için yeterli mekansal alanlar ayrılmasıyla olabilir.

Kentsel ölçekte yerel parkların temel unsurları, motorsuz erişim kolaylığı ve çevresindeki yapıları tamamlayan veya bütünleyen konumlarıdır. Özellikleri arasında kentsel tarzda plazalar, mini parklar, su ile ilgili elemanlar, çalışanlar ve çevre sakinleri tarafından kullanılan yaya ve/veya bisiklet yollarına yönelik yol bağlantılarını bulunabilir.

Şehir parklarına yapılan ziyaretler tipik olarak bir saat veya daha az zamanlık düşünülebilir. Öğlen saatlerinde ve mesai sonrası saatlerde kısa süreli, gayri resmi etkinlikler ve programlanmış etkinlikler gibi farklı aktiviteleri içerebilirler. Hizmet alanı genellikle yakındaki ofislerden, mağazalardan ve konutlardan 5-10 dakikalık yürüme mesafesinde olabilir.

Başarılı olabilmek için şehir parklarının yüksek görünürlük, kolay erişim, gündelik yiyecek servisi, temel hizmetlere erişim, peyzajlı bitki alanları, çok sayıda oturma yeri, yüksek kaliteli malzemeler, bir odak noktası veya kimlik, düzenli gözetimli bakım ile estetik ve güvenli bir fiziksel çevreye ihtiyaçları vardır.

Parklar, kamusal açık alan adı verilen geniş bir arazi kullanım kategorisine aittir. Bu yerler, çeşitli grupların ve nüfusun birçok alt kesiminin ihtiyaçlarına ve menfaatlerini karşılamaya yönelik çok çeşitli amaçları kapsar (Rosenzweig ve Blackmar, 1992). Genç ve yaşlı, erkek ve kadın, zengin ve yoksul ve çeşitli yeteneklere sahip insanların eğlence, dinlence ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak tasarlanırlar (Schmidt, 2009). Kamu alanları ve tesisleri kamuya veya özel mülkiyete ait olabilir ya da kamu-özel ortaklığı sektör ortaklığı yoluyla tesis edilebilir. Tüm kamusal alan türleri iki geniş alan ailesine ayrılabilir; plazalar, caddeler ve parklar.

Şehir parkları; kamusal /merkezi parklar, şehir merkezi parkı, mahalle parkı ve cep parkı olmak üzere dört ana grupta değerlendirilebilir (Francis, 2003).

2.5.1 Kamusal/merkezi park

Belediye tarafından tasarlanan ve bakımı yapılan parklardır (Şekil 2.4). Kamusal oyun alanı, kamusal rekreasyon merkezi veya alanı ile diğer kamu alanları ve bunlarda bulunan bütün binalar, tesisler ile yapıları ifade eder (Carr v.d., 1992).

Şekil 2.4: Central Park, New York, USA (URL-10)

2.5.2 Şehir merkezi parkı

Şehir merkezindeki parklar tüm şehre hizmet eder ve özel doğal özelliklere, tarihi öneme veya merkezi kültürel olanaklara sahip alanları içerir (Şekil 2.5, 2.6). Tesisler genellikle yetişkinlerin ve ailelerin ilgi alanlarına göre donatılmıştır. Ayrıca, kentin imarlı açık alan sisteminin bir parçası olarak kamuya açık bir şekilde geliştirilen ve yönetilen açık alan olarak da tanımlanmış olup, genellikle şehir merkezine yakın bir yerde bulunur ve genellikle mahalle parkından daha büyüktür. Her belediyenin yönetim organı içerisinde, şehir merkezindeki parkları korumak, yönetmek ve planlamak için diğer bölümlerle birlikte çalışan bir departmanı vardır.

Şekil 2.5: Bryant Park, New York, USA (URL-11)

Şekil 2.6: Pershing Park, Washington, USA (URL-12)

2.5.3 Mahalle parkı

Mahalle parkları mahallelere ve şehrin diğer yerleşim bölgelerine hizmet verir. Öncelikle, sakinlere ve iş merkezlerine yakın yerlerde olup, çeşitli aktif veya pasif rekreasyon fırsatları veya her ikisinin bir kombinasyonunu sunmaktadır (Şekil 2.7). Doğal ve / veya kültürel kaynakların korunması için belirlenmiş alanlar da bu parklara dahil edilebilir.

Şekil 2.7: Battery Park, New York (URL-13)

Planlı ve plansız rekreasyon faaliyetleri ve sosyal toplantılara yönelik alanlar olup, konut, istihdam ve karma kullanımlı merkezlere hizmet vermektedir. Şehirde park büyüklüğü tipik olarak en az 2000m² ile en fazla 100000m² olur. Mahalle parklarına yapılan ziyaretler genellikle iki saatten azdır.

Mahalle parkları, yerel yerleşim mahallelerine, daha geniş yerleşim topluluklarına ve / veya kentsel istihdam veya karma kullanım merkezlerine hizmet verecek şekilde yerleştirilmelidir. Mahalle parkları rekreasyonel ve sosyal amaçlı hizmet verirler. Parklardaki düzenlenmiş aktiviteler; gençler için spor uygulamaları ve rastlantısal oyunlarla sınırlıdır.

Mahalle parklarının karakteri, şehir içindeki konumlarına bağlı olarak değişebilir. Konut ortamlarında, mahalle parkları genellikle kentin kentsel bölgelerinden daha büyük olacaktır. Mahalle parklarının hizmet alanı genellikle 1,6 km²'den fazla değildir. Mahalle parklarındaki kullanıcı deneyimi rahat ve gayri resmi olabilir, sosyal etkileşim, oyun ve açık alan eğlencesi için düzenlenmiş olabilir veya organize spor ve park programlarını desteklemek için daha çok yapılandırılmış olabilir. Hem gayri resmi hem de yapılandırılmış etkinlikleri destekleyen park kullanımları ve tesislerinin aynı yerde bulunması, kentin ayırık ve çeşitli rekreasyon ve eğlence ihtiyaçlarını minimum arazi ile karşılamak için giderek daha fazla gerekli olmaktadır. Mahalle parkları

öncelikle aktif veya pasif dinlenme veya her ikisi için de imkanlar sunar. Park içerisinde farklı yaş grupları için oyun alanları; ulaşılabilir yol döngüsü; farklı kullanımlar için düz çim alanlar; basketbol, voleybol gibi spor alanları için tasarlanmış sert zeminler yer alır (Steiner, 2006).Mümkün olduğunca, tesisler farklı ihtiyaçlara cevap veren alanlar uyumlu olacak şekilde planlanmalıdır.

2.5.4 Cep parkı

Bazen "Oyun Parkı" veya "Cep Park" olarak da adlandırılan bu parklar genellikle bir konut alanı veya ticari işyerleri bölgesinde, genellikle 1000m²' den az küçük bir arazi üzerinde bulunur. Bu alanlar genellikle başlangıçta konutsal kullanım için tasarlanmış ancak farklı faktörler nedeniyle (ör. kötü parsel tasarımı, çevresel endişeler, vb.) bir parka dönüştürülmüştür. Mini parklarda genellikle herhangi bir aktif dinlenme olanağını olmayabilir. Bahçeler, banklar, çardaklar, çeşmeler veya diğer küçük sosyal toplanma tesisleri ile sınırlı olanaklar olabilir. İçerlerinde yer alan, su, yeşil alan gibi doğal elemanlarla buldukları çevre içerisinde rahatsızlık verebilecek trafik gürültüsü gibi etkileri azaltarak, insanlara yenilenme ve dinlenme fırsatı sunarlar (Şekil 2.8) (Nordh ve Østby, 2013). Zamanla mahalle oyun alanlarına dönüşebilirler. Cep parkı kullanıcılarını hedeflerine ulaşmak için 5-10 dakikadan fazla yürümemelidir. Parklar hem ayak hem de bisikletle erişilebilir olmalı ve araba kullanılmasını ihtiyacını gerektirmemelidir. Parklar çevresinde yaşayan yaklaşık 500-1000 kişi ye hizmet verebilir. Parklar öncelikli olarak çevresinde yaşayanların ihtiyaçlarına cevap vermelerinin yanında farklı kullanıcı gruplarına hizmet vermelidir (URL-14). Alan küçük olduğu ve günün farklı saatlerinde farklı kullanım ihtiyaçlarının olabileceğini gözönünde tutarak, tasarımcılar farkı kullanıcı gruplarının park içerisindeki konforlu olmalarına dikkat etmelidir (URL-15).

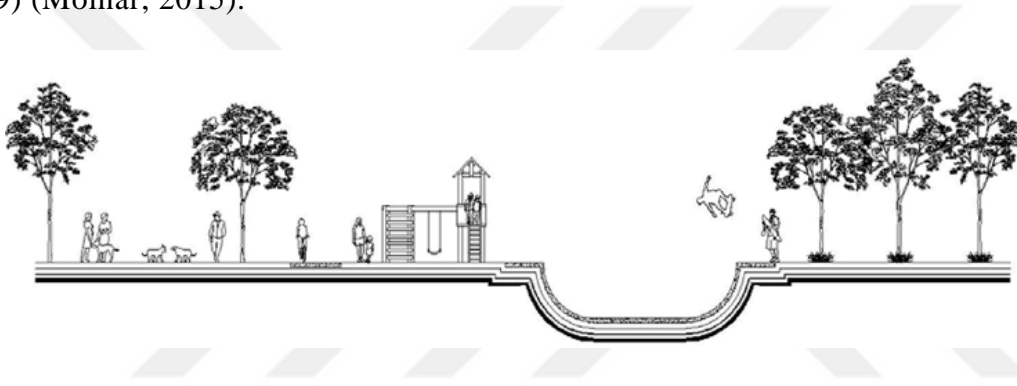

Şekil 2.8: Paley Park, New York (URL-16)

2.6 Park Tasarım Kriterleri

Park tasarım kriterleri; güvenli ve kolay bakım yapılan alanlara olan gereksinimi ve bu alanın bir bütün olarak topluluk tarafından erişilebilir olmasını temel alır. Tasarımcı, algılanan belirli ihtiyaçları karşılamaya ve farklı kullanım alternatifleri sunmaya çalışır. Park tasarımında parkın çeşitli kısımları arasında uygun ilişkinin kurulması önemlidir. Parkı oluşturan bu parçalar: doğal elemanlar (örneğin, arazi, su, bitkiler); kullanım alanları (spor sahaları, park yerleri, araç yolları, yaya yolları); önemli yapılar (binalar, settler); ikinci derecede önemli yapılar (drenaj, elektrik ve diğer altyapı elemanları, çitler, banklar, çeşmeler, işaretleme); insanlar ve yabanıl hayat olarak sayılabilir (Şekil 2.9) (Molnar, 2015).

Şekil 2.9: Toplanma noktaları (City of GoldCoast, 2006).

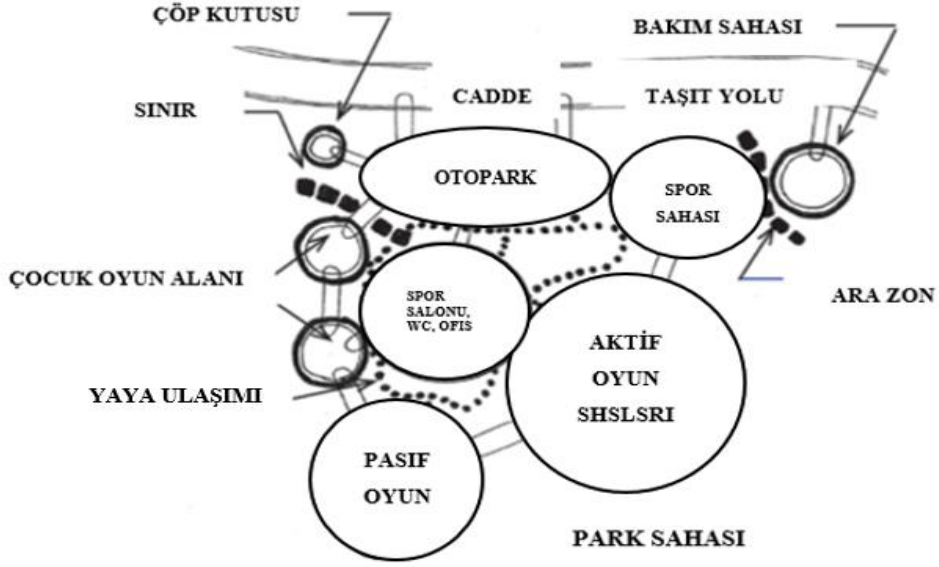
2.6.1 Yer Seçimi

Parklar hizmet verecekleri topluluğun merkezinde; toplu taşıma ile ulaşılabilir olmalıdır. Pasif rekreasyon ağırlıklı parklar yerleşim yerlerine yakın olmalıdır; aktif rekreasyona vurgu yapan parklar özellikle yetişkinler için daha uzakta olabilir.

Her yaş ve yetenekten sakinler ve ziyaretçiler tarafından kolaylıkla erişilebilecek parklar ve dinlenme tesislerinin bulunması önemlidir. 8 brüt dönüm başına bir (1) konut birimi yoğunluğu önerildiğinde, tüm konutlara sekiz yüz (0.8) metre yürüme mesafesinde tahsis edilmiş park arazisi ve yapıların bulunması öngürülebilir.

Fiziksel ve zihinsel aktiviteyi teşvik etmek için yapılandırılmamış, geleneksel olmayan tasarımlara yönelik yaratıcı çözümler kullanmak bir diğer önemli konudur. Park içerisinde doğaya dayalı oyun, doğal oyun ve dokunsal uyarımı içerebilecek etkileşimli bileşenler ve yenilikçi çözümler kullanmak gereklidir.

Şekil 2.10: Alan Planlama Şeması – Kentsel Parklar Tasarım Kılavuzu (URL-17)

2.6.2 Park Girişi

Park girişleri, güvenlik kontrolü sağlamalarının yanısıra insanların dikkatini çekerek içeriye girişi teşvik etmek için tasarlanırlar (Şekil 2.11). Gerekli olduğunda parka erişim ve tüm park imkanlarına erişim yolu sağlamalı ve parkın kimliğini ve geçiş duygusunu oluşturmak için enaz bir adet görünür ve dikkat çekici bir giriş olmalıdır. Parkın çevresinde ve park yerlerinde, parka mantıklı, kullanışlı ve estetik bir erişim yolu sağlayacak yürüyüş yolları bulunmalıdır. Parka girilirken taşıt ve yaya girişleri belirgin bir şekilde ayrılmalıdır. Park girişi önünde yaya, taşıt ve bisiklet yollarının birleştiği yerde tercihen dairesel bir yolcu indirme alanı veya meydan gibi bir odak noktası tasarlanmalıdır.

Şekil 2.11: Sol: Central Park, Merchant's girişi, New York, USA (URL-18), Burgess Park eski kent yolu girişi, Southwark, London (URL-19)

Park girişlerine toplu taşıma noktalarından doğrudan erişim, park sınırı boyunca kaldırım ve yaya yolu olmalıdır. Yangın, acil durum müdahalesi, devriye araçları, atık yönetimi sağlayıcıları ve bakım araçları için yeterli giriş ve çıkış yolları sağlanması, mümkün olan yerlerde, herhangi bir rekreasyonel kullanımın 45m ötesinde acil araç girişi ve/veya park yeri olması, bakım veya bekçi istasyonuna ayrı bir giriş verilmesi ve park yeri uygun değilse, girişin otoparkın dışına yerleştirilmesi gerekir.

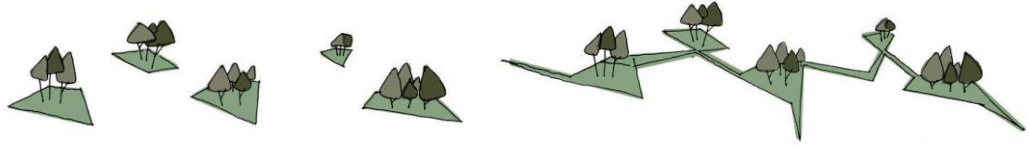
2.6.3 Otoparklar

Hem erişilebilirlik hem de açık görüş sahası sağlamak için otopark alanı araziye dikkatlice yerleştirilmelidir. Park girişine mümkün olduğunca yakın erişilebilir bir otopark imkanı sağlanmalıdır. Park girişi yakınında 90 metreden daha az bir doğrusal park yeri mevcutsa, kullanılabilir aktif park alanında 1000m² için en az 3 ila 5 araçlık yer bırakılmalıdır. Park alanlarında taşıtların yanısıra bisiklet park yerleri ve engelli park yerleri tasarlanmalıdır.

Erişilebilir park etme alanı ve ara yolların zemin yüzey eğimi her yöne yüzde 2'yi geçmemelidir. Parka araçlı girişlerde barrier girişi, güvenlik için aydınlatma sağlanmalıdır.

2.6.4 Yollar

Park yolları, doğal, tarihi, kültürel ve rekreasyonel kaynakların korunması, kullanılması ve yararlanılması için yalnızca gerekli yerlerde ve gerektiği kadarıyla inşa edilmelidir. Park alanları ile ilgili üç tip ulaşımdan söz edebiliriz: Birinci tip; parka doğrudan fiziksel ulaşımdır. Duvarlar, kontrolü sağlamak için kullanılan kilitli kapılar gibi tasarım elemanları bazı mekânlara ulaşımda fiziksel engeller oluştururlar. İkinci tip; mekânın farklı tipteki ve farklı sınıflardan insanlar için ulaşılabilir olmasıdır. Ulaşımın üçüncü tipi ise; parkın görülebilir olması veya içerisinin görülebilir olmasıdır (Altman ve Zube, 1989). Bir park yolu sistemi, bir parka veya parkın diğer birimlerine erişimi olan veya içindeki yolları içerir (Şekil 2.12). Bu bağlantılar taşıt yolları, yaya yolları ve patikalar olarak sınıflandırılabilir.

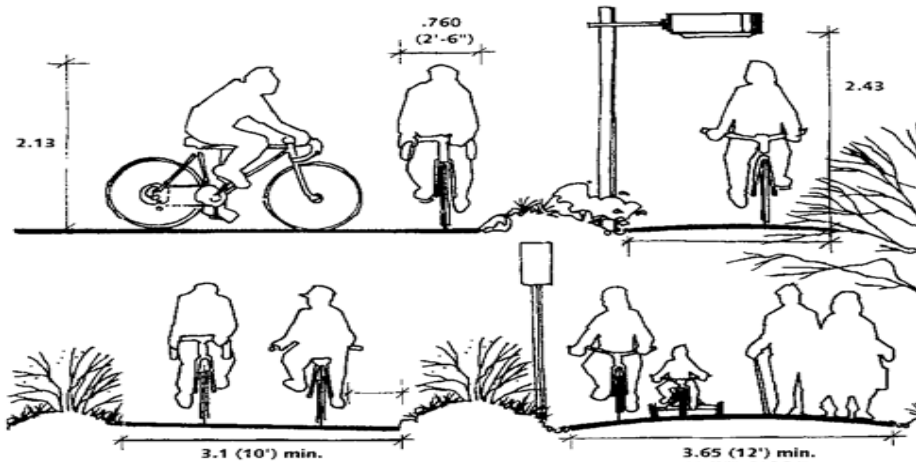
Şekil 2.12: Sol: Önce –bağlantısız mekanlar; sağ: Sonra- mekanların yollarla birbirine bağlanması (Wright, 2013).

2.6.4.1 Taşıt yolları

Park alanlarında bakım ve acil durumlarda kullanılmak üzere araç yollarının tasarlanması kaçınılmazdır. Araç yollarının yaya yollarına müdahale etmemesine dikkat edilmelidir. Bir yaya yolunun araç yolunu kestiği durumlarda, bir trotuar uyarı döşeme sistemi geliştirilmeli ve yol görünür tabela ve/veya şeritlerle tanımlanmalıdır. Park içerisindeki araba parklarının minimize edilmesi park içerisindeki araçlardan dolayı oluşabilecek çatışmaları azaltacaktır (Hopper, 2012).

Kamusal yolların bir parkın içinden geçtiği hallerde hız kesici tasarım çözümlerin sağlanması önemlidir. İşaret levhası, hız tümsekleri, dokulu yol kaplaması, dairesel göbek ve kavşaklar, yollarda daraltma yapılması hız kesmede kullanılabilir.

Tüm yollarda ve bisiklet yollarında (Şekil 2.13) keskin ve/veya çıkıntılı kenarlardan veya ani renk değişikliklerinden kaçınılmalıdır. Araç kullanımı için yol genişliği en az 2.5m olmalı, en az 18cm kalınlığında betonu olmalıdır (URL-20).

Şekil 2.13: Bisikletli bir kimse minimum 76cm lik bir mesafe kullanır. 1999 AASHTO Yönergesi, iki bisikletlinin kullanımı için 3.1m yol ve ilave olarak 61cm' lik bakım boşluğu bölgesi önerir (Watson vd., 2003)

2.6.4.2 Yaya yolları

Yollar öncelikle fonksiyonel ve sonrasında estetik amaçlı tasarlanacaklardır. İşlevsel olarak, yaya yolları parkın farklı bölgelerine bağlantılar sağlayacak ve özel yerlere ulaşım sağlayacaklardır. Tasarımda bir ring sistemi sağlayan yaya yolları kullanım konforunu artıracaktır.

Yaya yollarının kullanım sıklığı ve yoğunluğu, tasarımcının genişlik, biçim ve yüzey seçimini etkiler (Dee, 2004). Tasarımda, doğrudan ve çekici yolların seçimi, okunaklılığı ve fiziksel ulaşılabilirliği artıracaktır. Okunaklı ve yeterli bir dolaşım sisteminin yokluğu kullanımı azaltacak ve istenmeyen aktivitelerin görülebileceği ölü alanların oluşmasına neden olacaktır (Yücel ve Yıldızcı, 2010).

Kullanıcı sayısı, yolun genişliği, yol türü, topoğrafya ile ilgili yerleşim, toprak ve drenaj koşulları yol tasarımda önemlidir. Yollar üzerindeki kör noktalar, banklar, yüksek boylu çalılar vs. ile saklanma yerleri oluşturulabilir. Bu nedenle, park alanı içerisinde tasarlanan yollar iyi görümlü ve açık olmalıdırlar.

Parklardaki tüm patikalar, yollar ve dış yaya alanları en az 1.8 m genişliğinde ve herhangi bir noktada 1 m genişlikten az olmamalıdır. Tüm yollar boyunca zeminden 2.1m lik yükseklikte net bir açıklık bırakılmalıdır.

Ana yollar

Ana yollar, genellikle iki şeritli, geniş yollar olup diğer yollara göre daha fazla trafik yükü taşırlar. Genellikle otopark alanlarına, dinlenme ve toplanma yerlerine ve yoğun aktivite merkezlerine hizmet eden yollardır. Bunlar ana park girişlerinde, kullanım yükü geniş olan aktivite bağlantılarında, park alanının boylu boyunca içinden geçen toplayıcı şeritler olarak tesis edilebilirler. Kaplama malzemeleri sağlam ve geçirimsiz olmalıdır.

İkincil Yollar

Ana yolları besleyen, giriş noktaları, ilginç mekanlar gibi önemli mekanlar arasında bağlantıyı sağlayan yollardır. Genellikle bir ya da iki şeritli dar yollar olup, hafif trafik yükü taşırlar. Bunlar tek bir aktiviteye, özel bir kullanım alanına ya da böyle bir alandaki gerekli dahili dolaşım sistemine hizmet verirler.

İzler

Tali yollar içerisinde yer alan izler, yürüyüş aktivitesi için düzenlenen mekanlardır. Bunların yapımında doğal materyal kullanılır. Arazi özelliklerine uyacak şekilde tasarlanır ve uygulanırlar. Kaplama kenarları belirsiz olup, bitişik arazi ile çoğunlukla uyumludur.

Çizelge 2.2: Yaya yollarında kullanılacak malzemeler (Seçkin, 1997)

Malzeme tipleri	Yaya yolu tipleri		
	Yol	Patika	İz
Geçirimli yürüme yüzeyleri			
Toprak		√	√
Kil		√	√
Çim		√	√
Bağlayıcısız organik agrega (yonga, kabuk, iğne yaprak vs.)		√	√
Bağlayıcısız inorganik agrega		√	
Doğal agrega (çakıl, kum, kırmataş)		√	
Yapay agrega (curuf)		√	
Dönüşümlü material (plastic parçaları)		√	
Geçirimsiz yürüme yüzeyleri			
Hazır kaplama elemanlar (Kaldırımtaş, tuğla, plaktaş, parketaş)	√	√	
Bağlayıcı agrega-yekpare kaplama (beton, asphalt)	√	√	

2.6.5 Çocuk Oyun Alanları

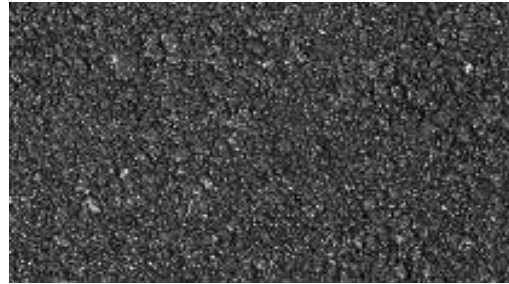
Kent parkları içerisinde yer alan oyun yerleri çocuklar için konforlu ölçek ve oranlara sahip mekanlar sunarlar. Parklar çocuklar için fiziksel çevrelerindeki görünimleri keşfedecekleri ve oynayabilecekleri yerlerdir (Hendricks, 2017). Aynı zamanda bazı ebebeynler ve bakıcılar için okul, sağlık, hayat gibi genel konularda sohbet ve karşılaşma olanağı da sunarlar (Woolley, 2003).

Ulaşılabilirlik, yaş gruplarının ayrılması, çatışmalı aktiviteler, açık görüş sahaları, işaretleme ve gözetim konuları oyun alanları tasarımında önemlidir. Alan çalı ve bankların bulunduğu en az bir tampon bölge ile ayrılmalıdır. Bu ayırım ve tampon zon daha büyük çocuklardan kaynaklanabilecek yaralanmaları azaltacaktır. Aktif fiziksel aktiviteler daha pasif olanlardan ayrılmalıdır. Oyun alanı ekipmanı alanları, açık sahalar ve kum havuzları oyun alanının farklı bölümlerinde bulunmalıdır (Steiner, 2006; US Consumer Product Safety Commission, 2008)

Çizelge 2.3: Yaş gruplarına uygun oyun elemanları (US Consumer Product Safety Commission, 2008)

6-23 aylık olanlar	2-5 yaş arası	yaş arası
<ul style="list-style-type: none"> • Rampalar • 80cm in altında tırmanma elemanları • Tekli merdivenler • Kaydıraklar • 30° den az dönüşlü kaydıraklar • Zıp zıp • Basamaklar • Bebeklerin oturabileceği düzenekte korumalı salıncaklar	<ul style="list-style-type: none"> • Tırmanmalar • 150cm den az yatay merdivenler • Dönence • Rampalar • Merdiven basamakları • Tırmanma merdiveni ladders • Kaydıraklar • 80cm e kadar kaydıraklar • Zıp zıp • Basamaklar • Salıncaklar- korumalı ve kemerli (2 yaşa kadar) & dönen lastik	<ul style="list-style-type: none"> • Kemerli tırmanmalar • Zincir veya kablo yürüme elemanları • Ayakta duran esnek parçaları olan tırmanmalar • Tahtıravalli • Merdivenler-basamaklar • Başüstü halkalar • Dönence • Rampalar • Tutunma halkaları • Kaydıraklar • 30° den fazla dönüşlü kaydıraklar • Basamaklar • Kemerli salıncaklar-dönen lastikler • Track rides • Düşey kaydıraklar

Oyun çevreleri güvenli, dayanıklı ve vandalizme dirençli, düşük bakım gerektirmelidir. Oyun alanları, farklı yaş ve becerilere sahip çocukların ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Döşemelerin çökmesini önlemek için oyun alanları düz zeminde olmalıdır. Uygun maliyetli, az bakım gerektiren bir oyun alanı yüzeyi olarak sahil kumu kullanılabilir. Tasarlanmış ahşap yonga yüzeyleri çürüme/ayırışma nedeniyle düzenli şekilde değiştirilmeleri gerekecek ve maliyetli olacaktır (Şekil 2.14).

Şekil 2.14: Sol taraf oyun alanları için uygun malzeme (ince çakıl, kum, geri dönüştürülmüş kauçuk, ahşap yongası);

Sağ taraf: Oyun alanları için uygun olmayan malzeme (asphalt, beton, çamur, çim)
(US Consumer Product Safety Commission, 2008).

Oyun ekipmanları genellikle 2-5 yaş ve 5-12 yaş grubundaki çocuklar için enerjilerini açığa çıkarmaları için fırsatlar sağlar. Bu ayırım oyun-yaş grupları arasındaki çatışmaları önlerken, çocukların uygun gelişimleri için oyun fırsatları sunarlar (McKinney vd., 2010). Farklı yaşlar için çeşitli oyun seçenekleri ve birden fazla çocuğa sahip ailelerin eğlenmesini sağlayan ilgi alanları sunulmalıdır. Salıncak ve atlıkarınca gibi hareketli ekipmanlar etraflarında uygun kullanım zonu oluşturularak oyun alanının bir köşesine veya sınırına doğru yerleştirilmelidir. Kaydırak çıkışları oyun alanının sıkıştırılmamış tarafına yerleştirilmelidir.

Oyun alanları ebeveynler ve bakıcıların çocukların park çevresindeki hareketlerini rahatlıkla gözlemleyebilecekleri şekilde olmalıdırlar. Görünür sınırlamalar en aza indirilmelidir. Banklardan mümkün olduğunca görülebilir olmalıdır (US Consumer Product Safety Commission, 2008).

Oyun alanlarında kullanılan çelik veya alüminyum (plastik kullanılmamalıdır) direklerin çapı minimum 9cm olmalıdır. Oyun yapıları ve donanımları birçok farklı malzemeden yapılabilir. Ahşap oyun yapıları, arsenik kusmasını önlemek için iki yılda bir sızdırmazla kaplanmalıdır. % 100 geri dönüştürülmüş plastik veya çelikten yapılmış kayalar, kütükler ve yer şekilleri ile oyun alanı ekipmanlarından oluşturulan doğal oyun alanları tercih edilebilir. Çelik malzeme yaz aylarında çok ısınabilir. Çelik kullanılması gerekiyorsa, oyun alanını gölgelemek için ağaç dikilmesi veya başka yapılar yapılması önerilir.

Şekil 2.15: Modern oyun alanları örnekleri sırasıyla: zeytinler, deniz helezonu, dinozor ve deniz canavarı (URL-21)

2.6.6 Spor Alanları

Kent parklarındaki insanları parka gitmeye çeken önemli özelliklerden biri de parktaki spor alanları veya fiziksel aktivite alanlarıdır. İyi tasarlanmış spor sahalarına sahip parklar, ziyaretçiler için daha çekici sayılmaktadır. Spor sahaları standartları parkların sınıflandırmasına göre kategorize edilmektedir.

Birçok büyük çok amaçlı atletik alan benzer boy ve boyutlardaki sporlar için kullanılabilir. Futbol ve amerikan futbolu ikisi en popüler sporlardandır ve saha boyutları çift kullanım için oldukça uyumludur. Futbol sahaları, oyunun yaşına ve seviyesine göre büyük çeşitlilik göstermektedir. Altı (6) ve daha küçük yaştaki oyuncular için bir alan yaklaşık 0.12 hektariken, yetişkinler için bir alan yaklaşık iki (2) dönüm gerektirebilir. Seyirci alanları, kaçırılan atışlar ve hatalı geçişler için ilave alan da gereklidir.

Genel olarak, şehir parklarındaki spor sahalarını tasarlamak için aşağıdaki şartların uygulanması gereklidir:

- Bitişik rekreasyonel kullanım alanlarıyla olası çatışmaları önlemek için alan ve ilgili olanaklar konumlandırılmalı.
- Alanın büyüklüğü ve şekli, destekleyebileceği rekreasyonel kullanım türleri üzerinde büyük bir etkiye sahip olabilir. Örneğin, düzenli olarak şekillendirilmiş büyük bir alan, çok sayıda atletik alan kompleksi (örneğin futbol ya da beyzbol) için çok uygun olabilirken, daha küçük, düzensiz şekilli bir alan bu gelişim seviyesini destekleyemeyebilir ve daha küçük spor sahaları veya kortlar için daha iyi kullanılabilir (örneğin basketbol veya tenis kortları).
- Park kullanıcılarının oyun alanına güvenle girip çıkabilmesi için yeterli alanın sağlanması gerekmektedir.
- Bir spor sahası veya kortu için alanın gereksinimlerini hesaplarken, alan / sahaların büyüklüğü ve destekleyici özellikler için mekansal şartlar dikkate alınmalıdır.
- Pozitif drenaj için tüm alanların maksimum yüzde bir buçuk (% 1.5) eğimi bulunmalıdır. Ancak, belirli saha koşulları bunu elde edilemez hale getirirse, diğer drenaj seçenekleri dikkate alınacaktır.
- Sentetik çim yeraltı drenajı ile kullanılıyorsa, futbol sahası minimum% 1'lik bir eğime sahip olmalıdır (% 1).
- Oyundan önce futbol sahalarına ilişkin işaretler tebeşirle çizilir. Oyun alanları sentetik çim olmadığı sürece kalıcı alan işaretlerine gerek yoktur.

Saha alanı drenaj havzaları ve iniş deliklerinden arındırılmış olmalıdır.

2.6.7 Park mobilyaları

Alan mobilyalarının (yani banklar, çöp kutuları, aydınlatma direkleri vb.) seçimi, uluslararası standartlara uygun; konforlu, estetik ve vandalizm engellemek için sağlam bir yapıya sahip olmalıdır.

Saha mobilyaları, sulama sistemleriyle ve diğer park iyileştirmeleriyle çakışmayı önleyecek şekilde yerleştirilmelidir. Çim alanlarındaki alan mobilyaları, çim biçme makinelerine yer bırakmak için çevresinde en az yirmi santim açıklık bulunan bir beton yatak üzerine yerleştirilmelidir (ek açıklık

gerekebilir). Yine makinelere hareket alanı bırakmak için diğer saha mobilyalarından, çitlerden, duvarlardan, ışıklardan, ağaçlardan ve diğer dikey engellerden en az dört metre uzakta yer almalıdır.

Oturma Elemanları

İyi oturma yerleri başarılı parkların en temel özelliklerindedir. Oturma işlevi çim kaplı yamaçlarda, banklarda, sandalyelerde, duvarlar, bitkilendirmelerin kenarında ve basamaklarda olabilir (Shafer ve Jacob, 2006).

İnsanlar beş dakikadan fazla kaldıkları yerlerde oturma ihtiyacı duyarlar. Oturma elemanları için temel ilke, insan anatomisine uymasıdır. İnsanlara oturacak bir yerler sunulduğunda çevresindeki mekanın canlılığı ve sosyalliği artacaktır (Walljasper, 2007). Banklar gibi oturma imkanları, insanların beklediği, bulunduğu veya sosyalleştiği her yerde şehrin dış mekanlarına entegre edilmelidir. Oturma yerleri kullanılmadığında izole bir yer veya boşluk hissi yaratmamaları için diğer mobilyalarla ve çevreyle uyumlu olmalıdır.

Yer Seçimi: Banklar için en iyi yerler, yaya kullanımının yoğun olduğu yerlerdir (Whyte, 1980; Butler vd., 2012). Açık görüş sahalarının olduğu, yoldan gelip geçenlerin izlenebildiği ağaç gölgeleri altında yerleştirilen oturma elemanları bulunduğu parkın başarısını artıracaktır (Gehl, 2011; Crankshaw, 2012). Yüksek aktiviteli bölgelerde her 60 metrede bir (veya yoğun aktivite varsa her 50 metrede bir) oturma yeri olmalıdır; ayrıca, engellilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, düzenli aralıklarla 100-200m arasında dinlenme imkanı sağlanmalıdır.

Banklar; yiyecek satış yerleri, çöp kutuları, telefonlar vb. gibi diğer olanakların yakınında kurulmalı ve rüzgardan korunacak ve güneşte veya gölgede oturma tercihi yapılabilecek şekilde düzenlenmelidir. Hareketli sandalyeler veya hafif banklar iyi tercihler olabilirler. Yürüme yolundan 30-60 cm mesafede, boyca maksimum %4 eğimli olacak şekilde ayrılmalıdır; eğim daha büyükse zemin düz bir yüzey oluşturmak için tesviye edilmelidir.

Tasarım: Oturma yerlerinin tipleri ve yükseklikleri (merdivenler, banklar, oturma duvarları vb.) değişiyorsa, bir alan için tasarım seçenekleri arttırılabilir. Oturma elemanlarının uzunluğu kişi başına 60cm olmalıdır. Banklar için, oturma yüzeyinin önerilen yüksekliği 42.5cm, genişliği 35-40 cm ve arkalık 50

cm civarında olmalıdır. Kol ve arkalıklı banklar, kullanıcıların vücutlarına destek sağlar. Kullanıcılar için uygun sırt desteği sağlamak için arkalıkların yüksekliği 32.5-37.5 cm olmalıdır. Oturma yüzeyi ile arkalık arasında 95 ° -100 ° açı olmalıdır ve oturma yüzeyi 10 ° açıyla geriye eğimli olmalıdır. Oturma yeri olarak kullanılacak taş malzeme duvarlar 37.5-60 cm yüksekliğinde olmalı (42.5 cm tavsiye edilir), erişim sadece bir taraftan sağlanıyorsa bir taş duvarın derinliği en az 37.5 cm veya her iki taraftan erişilebiliyorsa 75 cm (90 cm önerilir) olmalıdır.

Dik açılı ve düzenli mesafelerle yerleştirilmiş oturma elemanları insanlar arasındaki sosyal etkileşimi teşvik ederken; birbirine çok yakın yada çok uzak yerleştirilenler sosyal iletişimi engelleyeceklerdir (Marcus ve Francis, 1997).

Bankların tasarımında, konforun dikkate alınması önemlidir, ancak sağlanan konfor seviyesi bankların nasıl kullanılacağına bağlıdır. Örneğin, büyük açıklıkları olan banklar küçük açıklıkları olanlardan rahatsız olabilir ancak gençlerin bankların sırtlıklarına oturmaya meyilli olduğu alanlarda daha uygun olabilirler.

Kolçaklar ve sırt desteği normal oturma özellikleridir; bunlar yaşlılara destek sağlar. Sırt destekleri, çerçeveli kaideler ve kolçaklar, otururken rahatlık sağlarken yukarı ve aşağı inerken destek sağlayacaklar, özellikle insanların daha uzun süre oturduğu alanlarda önemli tasarım olacaktır.

İnsanların banklarda uyumasının önüne geçmek istenildiğinde bankların ortasına bir kol dayama yeri koyulması düşünülmelidir. Alan müsait olduğunda, çelik oturma yerleri bazen bir alana organik bir his vermek için dairesel veya kavisli formlarda kullanılabilir.

Açık alanlarda kullanılacak hareketli sandalyeler, bank ve diğer oturma elemanlarına bir alternatiftir; bunlar her durumda ideal olmayabilir ancak banklardan daha rahat olduklarından oldukça faydalı olabilirler. Maliyetleri değişmekle birlikte, diğer elemanlara göre daha ucuzdurlar, bir bank yerin yaklaşık on portatif sandalye satın alınabilir. Ek olarak, kullanıcılar bir alanda buldukları portatif bir mobilyayı, istedikleri herhangi bir şekilde, güneşte veya gölgede bir arada veya birbirinden daha yakın oturacak şekilde ayarlayabilirler.

Çöp Kutuları

Yer Seçimi: Çöp kutularını yerleştirmede yapılan en yaygın hata, insanların kullanacağı yerler yerine boş yerlere yerleştirmektir. İnsanlar bir çöp kutusu bulmak için alıştıkları yürüyüş yolunu değiştirmeyecektir, dolayısıyla uygun şekilde yerleştirilmesi önemlidir.

Çöplerin en aza indirilmesi için çöp kutuları oldukça görünür ve erişilebilir olmalıdır. Bankların ve masaların, oyun yerlerinin ve spor aktivitelerinin yakınlıklarına yerleştirilebilirler (Marcus & Francis, 1997). Çöp kutularının ve böceklerin kullanıcılar üzerindeki hoş olmayan etkilerini en aza indirmek için çöp kutuları oturma alanlarından yeterince uzağa yerleştirilmeli ve cepheleri yürüyüş yollarından en az 30 cm uzakta olmalıdır.

Sağlanacak çöp kutusu sayısı, bir alanı kaç kişinin kullandığı, bölgede ne kadar çöp üretildiği ve bakım ile sanitasyon programlarının ne kadar verimli olduğuna bağlıdır. Şehir merkezindeki caddelerde, sokak başına genellikle 2-4 çöp kutusu yeterlidir: yaya geçidinin yanındaki sokağın her iki ucunda birer adet, banklar veya yiyecek tezgahları varsa sokağın ortasında bir veya iki tane daha olmalıdır. Çöp kutuları, belirli bir alanda artan bir ihtiyaç olmadığı sürece, genellikle 30m aralıklarla yerleştirilir.

Çöp kutularının park ve meydanlarda geceleri de kullanılacağı dikkate alınmalıdır, bu nedenle aydınlatmalı yaya geçitleri veya diğer ışıklı alanlar boyunca en uygun şekilde yerleştirilmelidirler.

Tasarım: Çöp kutuları açık, yarı açık veya kapaklı olarak tasarlanabilir ve direklerle (aydınlatma, tabela, vb.) duvarlara veya dikey yüzeylere monte edilebilir, bağımsız, yere sabitlenmiş, portatif (genellikle geçici kullanım için), gömme kutular (banklar, oturma yerleri, duvarlar vb.) şeklinde tasarlanabilirler.

Çöp kutuları yerden 100cm yükseklikte (engelliler için 90cm) ve dış kenardan 40 cm mesafede olduğunda erişilebilir olacaktır. İnsanlar çöpleri çöp tenekesine dokunmadan veya kapağı açmadan atabilmelidir. Çöp kutusunun ağzı çöpün atılması için yeterince büyük olmalıdır ancak büyüklüğü bağlama göre değişir; örneğin parklarda, insanlar daha büyük eşyalar atabilir, bu nedenle ağız daha geniş olmalıdır. Genelde en az 25 cm genişliğinde olmalıdır, böylece içine

katlanmış bir gazete veya bir paket yiyecek kabı konulabilir; çöp kutusunun ağzı çok küçükse parçalar sıkışabilir ve çöp kutusunun etrafına dağılabilir.

Çöp kutularının büyüklüğü beklenen kullanım şekli ve hangi sıklıkta boşaltılacağına bağlı olmalıdır. İyi organize edilmiş kamusal alanlarda uzun aralıklarla boşaltılan tek bir büyük çöp tenekesi yerine sıkça boşaltılan birkaç küçük çöp tenekesi bulunur. Çoğu alanda 114-190 litre hacimli çöp konteynerleri yeterlidir. Toplama ekipmanı ile kolayca boşaltılabilir oldukları sürece yüksek çöp hacmine sahip yerlerde tekerlekli çöp bidonları kullanılabilir. Alışveriş merkezlerinde, üst kısmında çerçeveli kapaklı 120 litrelik tekerlekli çöp bidonları gereklidir. Şehir ve bölge parklarında ise kullanıcı ihtiyacına bağlı olarak 240 litre veya 120 litrelik tekerlekli çöp bidonları sağlanmalıdır.

Çöp kutuları sağlam olmalı, yanlarında veya üstünde olabilecek çarpma, yaslanma vb. faaliyetlerden doğabilecek kuvveti taşıyabilmelidir. Özellikle her türlü kimyasal ve yanıcı maddeyi muhafaza edebilmeli ve ayrıca üzerilerine tırmanan çocukların veya onlara çarpan bisiklet ve diğer motorlu taşıtların darbelerine dayanabilecek kadar sağlam olmalıdır (Harris ve Dines, 1998). Sokak lambalarına monte edilmiş olmaları halinde, yayaların akışını engellememeli ve görüşü az olan kişilere yardımcı olmak için kontrast renklerle boyanmalıdır.

Çöp kutularının ne sıklıkta boşaltılacağını bilmek önemlidir. Kutuların düzenli olarak kontrol edildiği alanlarda, içerlerine plastik torbalar kullanılabilir. Bidonların günlük olarak boşaltılması bekleniyorsa, kapaksız olabilirler, aksi halde, dış hava koşullarına dayanıklı menteşeli bir kapağa sahip olmaları gerekebilir. Kapaklar, çöpün ıslanmasını önlemek için dış mekandaki çöp kutuları için de önemlidir. Çöplerin kutulardan toplanmasına ek olarak, kutularda da zaman zaman temizlenmelidir.

Çöp kutuları için kullanılan malzemeler sağlam ve vandalizme, yangına, pasa ve lekelerle karşı dayanıklı olmalıdır. Galvanizli çelik en dayanıklı çöp kutusu malzemesidir. Mevcut malzeme seçenekleri arasında şunlar bulunmaktadır: grafiti ve lekelerle karşı dirençli olan ancak kolayca yontulanabilen emayeler; paslanmaya ve lekelenmeye karşı dayanıklı ancak kolay bir şekilde zarar verilebilen ve temizlenmesi zor ahşap ve kaba dokulu veya gözenekli yüzeyler; genellikle amacına hizmet eden ancak bazı bölgelerde hurda metal olarak

kullanılmak üzere tahrip edilebilecek alüminyum ve özellikle atılan barbekü çakmağı sıvılarının onları aşındırabileceği parklarda, çözücüye duyarlı oldukları takdirde sorunlu olabilecek plastikler.

İşaret levhası:

İşaret levhaları insanların bir alan içinde yollarını bulmaları için bilgi ve yön sağlar, alanın imajını ve tutarlılığını korumaya yardımcı olur ve çevreleriyle ilgili öğrenmeyi teşvik eder.

Yer Seçimi: İşaret levhalarının yeri verdikleri mesajları önemli ölçüde güçlendirir. Geleneksel işaret/yön levhalarının yanı sıra, haritalar, kiosk ve diğer elemanlar da tabela görevi görebilir. Tabelaları/levhaları banklar, kafeler, tuvaletler ve kavşaklar gibi diğer tesis olanaklarına monte etmek de daha büyük açık alanlarda mini varış yerleri oluşturmaya yardımcı olabilir.

İşaretleme, çeşitli amaçlar için kullanılabilir: örneğin, yön tabelaları insanların yönlerini korumalarına ve onlara bir güvenlik hissi vermeye yardımcı olabilir. Büyük doğal alanların olduğu veya belirli varış noktalarının bulunmadığı parklarda sosyal buluşmaları kolaylaştıran ve acil durumlarda iletişimi mümkün kılan bir tabela, piknik masası, telefon veya diğer olanaklarla mikro alanlar yaratılabilir. İşaretlemenin kullanıldığı alanların başka faaliyetler içermesi durumunda, bu alanlar ziyaretçilerin çeşitli ihtiyaçlarını tek bir yerde karşılayabilmesine olanak verir ve aynı zamanda zaman geçirebilecekleri rahatlatıcı bir sosyal ortam oluşturmalarını sağlayabilir.

Tasarım: İnsanlar nerede olduklarını ve gitmek istedikleri yere nasıl gideceğini bildiklerinde kendilerini daha güvende hissederler. Bir şeyin "yasak" olduğu konusunda uyarıcı kısıtlayıcı işaretler kullanmak yerine daha yapıcı bir yaklaşım kullanılmalıdır: işaretleme olumlu ve bilgilendirici olmalı ve insanlara kendi başlarına hareket etmeleri için güven vermelidir. İşaretleme, insanları güvenlik konularında eğitmek ve görebilecekleri şüpheli faaliyetleri bildirmelerini teşvik etmek için de kullanılabilir.

Dört temel işaret türü vardır: tanımlayıcı, yönlendirici, uyarı, bilgilendirici ve eğitim amaçlı (Flink vd., 2001.)

Tanımlayıcı işaretler park girişlerini tanımlamak için kullanılırlar (Design Standards For Urban Infrastructure).

Yönlendirici işaretler trafik kontrolü için kullanılır ve dur-yol ver, geçiş hakkı, hız limiti ve istisna işaretlerini içerir. Özellikle doğal alanlarda insanların yönlerini bulmasına ve kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olmak için kimi yerlere koyulan yön levhaları; simge yapılardan ve diğer ilgi çekici yerlerden yararlanırlar ve yöndeki değişiklikleri belirtmeleri de gerekir.

Uyarı levhaları mevcut veya potansiyel olarak tehlikeli koşulları belirtir; genellikle kavşakların, köprülerin ve kavşakların yakınında bulunurlar ve ayrıca gradyan veya yüzey koşullarındaki değişiklikleri de gösterebilirler. Uyarı levhaları, birden fazla dilin yaygın olarak konuşulduğu alanlarda tüm dilleri kullanmalı ve tüm sınırlı, kontrollü ve istisna alanların girişlerine koyulmalıdır. İfadeler yasak alanları açıkça belirtmeli ve işaretler (izinsiz giriş tespit ekipmanı ile çitlere monte edilmemesi gereken) en az 30.48m (100ft) aralıklarla yerleştirilmelidir.

Bilgilendirme işaretleri ziyaretçileri bir alan hakkında bilgilendirir; bu şekilde, sosyal yardım araçları olarak hizmet ederler. İşaretler ziyaretçilerin saha ile ilgili memnuniyetini ve güvenliği artırır, yönetim problemlerini en aza indirir. Girişte, alanın içinde ve yol boyunca belli noktalarda bulunan haritalar, kullanıcıların bölgeyle ilgili bilgilerini, meraklarını ve ilgilerini artırmaya yardımcı olabilir. Ziyaretçilerin yönlerini bulmasına yardımcı olurlar ve aynı zamanda ilgi çekici yerleri vurgularlar. Haritalar çok fazla veya gereksiz bilgi ile içermemeli, önemli noktaları net şekilde tanımlamalıdır. Eğitici levhalar, insanların ilgisini bir alanın benzersiz özelliklerine çekmenin keyifli bir yoludur. Eğitici levhalar, hedef kitle türleri, ilgi alanları ve alanı ziyaret etme sebepleri göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır.

İşaretlemeler açıkça görülebilir olmalıdır. Açık renk zemin üzerine koyu renk yazı en iyi kombinasyondur (Marcus & Francis, 1997). Yön levhaları en az 20 m mesafeden görülebilmelidir: net bir görüş için levha 6 m'den daha yakın ve 47 m'den daha uzakta olmamalıdır. Yaya kullanımına yönelik işaret ve levhaların tasarımı ve yerleştirilmesinde görünürlükleri, yazının büyüklüğü ve oranları ile yazım ve arka planı arasındaki ilişki gibi konular dikkate alınmalıdır. Levhalar üzerindeki yazı, insanlara yardım etmek için standart grafik sembollerle tamamlanmalı ve yön okları açıkça işaretlenmelidir. Uluslararası semboller

yabancı ziyaretçiler tarafından kullanılan açık alanlarda özellikle kullanılmalıdır.

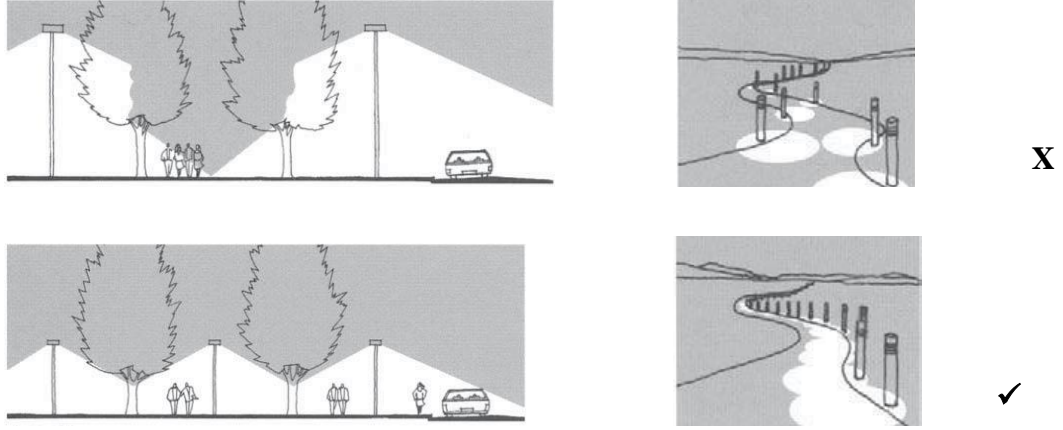
Aydınlatma:

İyi aydınlatma, suç düzeyini ve suç algısını azaltarak parkları güvenli hale getirmeye yardımcı olurlarken, gece kullanımını da artırır.

Yer Seçimi: Armatürler, ışıklarını engelleyebilecek ağaç yapraklarının yanına yerleştirilmemelidir; ağaç tepelerinin beklenen yüksekliği ve çapı, aydınlatma armatürlerinin yüksekliği ve aralığı, belirli bir ışık seviyesine ve tek biçimlilik ihtiyacına göre düşünülmelidir. Bir ağaç ve bir aydınlatma armatürü arasındaki en uygun mesafe ağacın türü ile armatürün türüne bağlıdır; bir armatürden gelen ışığın, armatürün mevcut konumu ve ağaçlardan dolayı engellenmesi durumunda, istenen aydınlatma seviyesine ulaşmak için başka bir aydınlatma armatürü eklenebilir.

Tasarım: Dış mekanların aydınlatması yerleştirme, yoğunluk, zamanlama, süre ve renk dikkate alınarak dikkatlice tasarlanmalıdır (Calkins, 2012); aydınlatma ışıklı yol direkleri, sokak lambaları, vitrinler ve şehir manzarasının diğer unsurları ile sağlanabilir. Aydınlatmada, tabelada olduğu gibi hiyerarşik bir öncelik sırası vardır: en yüksek öncelik seviyesinde, karanlıktan çöktükten sonra yaya etkinliğinin odağı olabilmek için faaliyet alanları ve ana yürüyüş yolları aydınlatılmalıdır. Örneğin, en düşük öncelik düzeyinde, bazı bölgelerin hiç aydınlatılmamasına karar verilebilir, çünkü geceleri bunları kullanmak güvenli olmaz veya uygunsuz olur (Şekil 2.16).

Şekil 2.16: Aydınlatma direkleri yükseklikleri. Alçak armatürler dikey yüzeylerin daha iyi homojenliğini ve aydınlatmasını sağlar (Watson vd., 2003)

Saha aydınlatması yolların kullanım güvenliğini artırır, tehlikelerle ilgili uyarılar verir ve güvenliği artırmaya, vandalizmi azaltmaya yardımcı olur. Park planında odak noktalar ile buluşma noktalarına ve bina girişlerinde vurgu aydınlatması yapılır.

Basamaklar veya merdiven aydınlatması, insanların merdivenleri görmesi ve rıht ile basamaklar arasında ayırım yapması için yeterli ışık sağlamalıdır. Görünürlükleri basamaklar için kullanılan malzemenin yanı sıra merdivenin fiziksel şekline bağlıdır. Koyu renkli malzemeler daha yüksek bir ışık seviyesi gerektirir ve rıht ile basamaklar arasında renk değişikliği görünürlüğü artıracaktır (Hopper, 2012).

Çeşmeler/Fıskiyeler

Yer Seçimi: Dış mekanlarda fıskiyeler veya çeşmeler odak noktası oluşturur. Akan suyun görsel ve işitsel bir çekiciliği vardır ve bir fıskiye'nin sesi oturma alanlarındaki trafik seslerini örtmeye yardımcı olabilir (Marcus ve Francis, 1997); sıcak yazların olduğu bölgelerde de çeşmelerin işlevsel nedenlerle mevcut olması gerekir. Her 1000m² için bir çeşme olmalıdır.

Tasarım: Çeşmeler, ortamlarına uygun bir ölçekte tasarlanmalıdır. Bu çeşmeler, çocukların ve tekerlekli kişilerin ve ayrıca koltuk değneği veya yürüme kullananlar da dahil olmak üzere ayakta kalan yetişkinlerin ulaşabileceği bir şekilde olmalı ve su kontrolü basit olmalı ve çok az güç gerektirmelidir.

Taş, beton, tuğla ve bakır, bronz, dökme demir ve çelik gibi metaller, çeşmeler için uygun malzemelerdir. Yetişkinler için 95 cm yükseklikte tasarlanabilir. 85 cm yüksekliğinde olan tekerlekli sandalye kullanıcılarının onlara yaklaşması için yeterli alan bırakır. Yaklaşım sert bir yüzeyde olmalıdır. Evye, musluk veya fiskiyeli musluk evyenin dış kenarına takılı olarak duvar veya destek standından dışa doğru 20-30 cm çıkıntı yapmalıdır. Çeşmeyi çalıştırmak için, evyenin yan tarafında veya kenarında bir kol tipi tutamak yerleştirilmelidir; ayak pedalları akışı kontrol etmek için ancak bir kol ile birlikte kullanılmalıdır (Nelischer, 1985). Rüzgar arttıkça, fiskiye yüksekliği 10mph'nin üzerindeki her 5mph rüzgar hızı için yüzde 10 azaltılmalıdır. Kritik durumlar için, bir rüzgar sensörü fiskiyeyi kapatmalıdır (Littlewood, 2001).

2.6.8. Tuvalet

Tuvaletler, yoğun olarak kullanılan parklarda önemli bir kamu sosyal tesisidir. Tuvaletlerin iç yüzeyleri seramik malzemeli ve dış yüzeyler kolay temizlik için gözeneksiz olmalıdır (yani, seramik, porselen, boyalı blok veya boyalı beton), armatürler paslanmaz çelik olmalıdır. Kabinler arasında ağır beton bölmeler kullanılması tavsiye edilir. tuvaletlerin oturma yerleri 43cm den alçak, 46cm den yüksek olmamalıdır. İçerde L şeklinde tutunma barları tercih edilmelidir (City of Toronto Accessibility Plan, 2004).

Tesis voleybol sahaları veya bir spreyc parkı gibi bir spor sahasının yakınında ise kullanıcıların kumu ve kloru durulamaları için tuvaletin dışında musluk/duş ile bir gider bulunan bir alan olmalıdır. Tuvalet yapısına bitişik ayrı depolama alanlarının eklenmesi verimliliği artırabilir. Depolama alanları, açık hava aktiviteleri için eğlence ekipmanı ve park ekipleri için bakım malzemeleri içerebilir.

2.6.9. Bitkilendirme

Bir peyzajı oluşturan bileşenlerin özellikleri, mekanın algılanması ve izleyicilerin bakış açısının etkisi ile doğrudan ilgilidir. Bitkiler peyzaj algısında gerçek bir fark yaratabilir ve görsel özellikleri (boyut, biçim, renk ve doku) ve temel tasarım ilkeleri göz önüne alındığında bir yerin bazı özelliklerini vurgulayabilir. Akılda kalıcı bir çevresel tasarıma sahip peyzajlar, yüksek bir algıya sahip okunabilir peyzajlar olarak bilinir (Lynch, 1960).

Peyzaj için ana tasarım elemanı bitki malzemesidir. Bitki malzemelerinin dış ortamda üç ana işlevi vardır: yapısal mimari, çevresel mühendislik ve iklim kontrolü, görsel-estetik işlevler (Booth, 1989). Bitki materyallerinin estetik konseptleri, insanların yeşil alanlardaki fonksiyonel kullanım seçeneklerini etkiler. Bitkilendirme de; benzer su gereksinimlerine sahip bitki materyallerini ortak hidro bölgelerine ayrılabilir; bitki seçiminde kuraklığa, yangına dayanıklı ve/veya doğal bitki materyalleri kullanarak su koruması amaçlanabilir. Ağaçlar, ardışık bir büyüme sağlamak, alana estetik katmak ve gölge ile mevsimsel ilgi sağlamak üzere seçilebilirler. Ardışık bir büyüme sağlamak için, hızlı büyüyen ve yavaş büyüyen ağaçların eşit bir karışımı sağlanacaktır. Gölge ve mevsimsel ilgi sağlamak için, yaprak dökmeyen ve yaprak döken ağaçların bir karışımı sağlanmalıdır. Gruplar halinde ekilen ağaçlar budama ve bakım verimini artırır. Ağaç gruplarını tasarlarken, gruplar etrafındaki düz bir alan bırakılması, sulama ve budamayı kolaylaştıracaktır.

Oyun alanları bitkilendirmesinde; hızlı büyüyen, fazla bakım ve su istemeyen, doğal türlerin seçilmesi gerekir. Yaprakları dikenli sert kenarlı olan, dokulduğunda deride aleji veya kaşıntı yapabilecek, zehirli türlerden kaçınılmalıdır (Shackell vd., 2008)

Şekil 2.17: Louri Bahçesi, Millenium Park, Chicago (URL-22)

Park sınırındaki bitkilendirme düzensiz oyunlar, yürüyüş, güneşlenme ve diğer aktiviteler için korunaklı ve çekici bir çevre oluşturur (Robinson, 2016); sağ: Midland Park, Wellington, New Zealand; oyun alanını üç taraftan çevreleyen küçük ağaçlar mekânsal kompozisyonda canlılık oluşturur.

Çizelge 2.4: Oyun alanlarında kullanılabilir bitkiler (Shackell vd., 2008)

Latince İsmi	Özellikleri
Ağaç ve çalılar	
Betula utilis jacquemontii	Kağıt gibi ince soyulan kabuk, kedicikler
Buddleja davidii	Kelebekleri çeken güçlü kokulu çiçekler
Corylus avellana	Kedicikler, fındık
Pinus radiata	Yumuşak parlak yeşil iğne yapraklar
Populus tremula	Rüzgarla yaprak hareketi ve sesi, kedicikler
Salix alba	Canlı gövde rengi, tüneller gibi mekanlar oluşturmaya elverişli doğal yapısı
Salix caprea	Yumuşak kadife görünümlü kedicikler
Salix matsudana tortuosa	Sarmal gövde
Çimler ve Bambular	
Arundo donax versicolor	Uzun alacalı renkli çim
Briza maxima	Tohum kafaları ve kış etkisi
Pleiblastus auricomus	Pembe gövde ve sarı yapraklarıyla herdemyeşil bamboo
Stipa gigantea	Uzun herdemyeşil çim
Phyllostachys flexuosa	Zikzaklı gövdeli uzun boylu bambular; uzun bambular rüzgar çanları olarak iyidir.
Otsu bitkiler ve Tek yıllıklar	
Bergenia cordifolia	Sert etli yapraklı
Hypericum calycinum	Büyük sarı çiçekli
Lavandula spica	Renk, koku, çiçek rengi
Mentha spicata	Yaprakları kokulu
Stachys byzantina	Yumusak ipeksi yaprak
Fragaria vesca	Renkli meyveli
Lunaria annua	Çiçek ve kâğıt gibi tohum kafaları

Ağaçlar tuvaletlerin yanına dikilmemelidir, çünkü yapının yanında çatıya istenmeyen erişim sağlayabilir veya saklanma yerleri oluşturabilirler. Tuvalet

çevreleyen çalılar 1.2m den alçak olmalıdır. Dikimler çatıya bakım erişimine izin vermelidir.

2.6.8 Güvenlik

Park güvenliği algılanan ve gerçek olarak iki türlü algılanabilir. Grafiti, kötü kullanım veya vandalizmin diğer işaretlerinin bulunduğu park çevreleri algılanan güvenliği bozabilir (Quebec en Forme, 2011). Bir parkın tasarımı insanların emniyet algıları ve mekanları kullanma istekliliği üzerinde doğrudan etkisi olabilir. Yetersiz aydınlatma, karmaşık park planı, fiziksel ve duyuşal izolasyon, zayıf görünürlük, yardıma ulaşımın olmayışı, saklanma alanlarının olması, yetersiz bakım, vandalizm ve istenmeyenlerin varlığı park kullanıcılarının yüksek riskli çevrelerle ilişkilendirdiği fiziksel özelliklerdir (Parks, 2005).

Doğrudan ve çekici yolların seçimi okunaklılığı ve fiziksel erişilebilirliği artıracaktır. Park çevresinde açık görüş sahaları oluşturabilmek için uzun çalılar, çıkmaz yollar ve duvarla çevrili mekanların kullanımından kaçınılmalıdır (Hopper, 2012). Yaya alanlarına doğrudan bitişik bitki örtüsü, yüksekliği 2 metreden daha büyük, 60cm alçak olmamalıdır. Alan çevresinde 60cm den yüksek olan çalılar açık görüş sahaları oluşturmak için budanmalıdır.

Yaralanma riski mümkün olduğunca azaltılmalıdır. İyi bir tasarım, parklardaki potansiyel doğal tehlikelere maruz kalmayı en aza indirmelidir. Yapay ve doğal bileşenlerin, ekipmanların veya süslemelerin yeri ve kullanımı, doğal tehlike riskini artırmamalıdır. Park alanlarında geçici, yasadışı veya potansiyel olarak tehditkar kullanımları caydırmak için güvenlik alanları tasarlanmalıdır. Park çevresinde yerleştirilen oturma elemanları ve kafeler ile doğal gözetim sağlanabilir. Doğal gözetim ile bulunulan çevrede etrafı görmek ve diğerleri tarafından görülmek, hem bulunulan mekanda daha güvenli hissettirecek hemde suça yönelecek insanları engellemede caydırıcı olacaktır (Platt, 2006). Güvenlik kadınlar, çocuklar ve yaşlıların açık alanlardan memnuniyeti için önemli bileşenlerden bir tanesidir. Pekçok çalışma kadınların parkları kullanırlarken daha kaygılı ve endişeli olduklarını göstermiştir (Francis, 1987). Parklarda büyük çocukların ve gençlerin varlığı küçük çocuklar ve onların bakıcıları için endişe sebebi olabilir (McCormack vd., 2010).

Şekil 2.18: Freeway Park in Seattle, WA. Bu parkta bazı kadınlar tek başlarına yürürlerken arkalarından kimin yaklaştığını ve geldiğini göremedikleri için güvensiz hissetmektedirler (Fotoğraf: Cody Allison) (URL-23)

2.6.9 Yönetim

Park yönetimi, park kaynaklarını korurken ziyaretçiler için güvenli çevreler sağlar (Lankford vd., 2017). Park yöneticilerinin iki ana hedefe ulaşmaları gerekir: Fiziksel aktiviteleri teşvik ederek, park kullanıcılarını memnun eden rekreasyon deneyimleri sağlamak (Şekil 19) ve rekreasyon çevresini ve parkı korumak (Torkildsen, 1986). Evsizler, ilaç bağımlıları, hırsızlık gibi sorunlu kullanıcı grupları park yönetimi tarafından dikkate alınması gereken diğer konulardır.

Şekil 2.19: Central Park, önce ve sonra (Blonsky, 2007)

2.6.10 Bakım

Parklarda insan yapımı malzemeler; sağlam; az bakım gerektiren; yangına ve tahribe dayanıklı; aşınmaz ve yıpranmaz; sürdürülebilir ve düşük yaşam maliyetli; yerel kaynaklı (mahallinden alınan taşlar veya yakındaki bir şantiyeden alınan taşlar); geri dönüştürülmüş malzemelerin kullanılması (şantiye kerestesinden frezelenmiş direkler gibi); toksik, keskin kenarlı veya herhangi bir şekilde insanlara veya çevreye zararlı olmamalıdır. Ağaçlar olgunlaştıkça budama gereksinmesini azaltmak için yaprak dökmeyenler yoldan ve banklardan 4.5m, yapraklı ağalar 1.5m mesafede yerleştirilmelidir.

Park içerisinde eğitimli ve üniformalı bakım ve yönetime ait personeller ve park girişinde kullanıcıları selamlayan park yöneticisine ait bir selamlamayı içeren bir işaret tabelası parkın bakımına ait olumlu imaj verecektir (Myerson, 2006). Alanın bakımlı olması çevresindekilere o alanda olabileceklerin önemsendiği mesajını verir. Bu da vandalizm ve diğer suçlarının işlenmesi olasılığını azaltır. Kırılmış cam teorisine göre bir cam kırıldığında vandallar için bir başka camı kırmaya teşvik edecektir. Vandalizme uğramış alanlar suç oranının artması konusunda davet edici olabilirler.

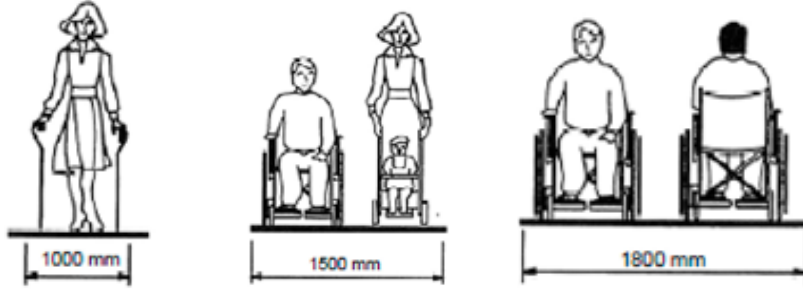
Şekil 2.20: Flemingdon Park, Toronto (Munroe vd.)

Temiz tuvaletler, çöplerin düzenli toplaması, hasarlı ekipmanların tamir edilmesi parkla ilgili bir izlenim bırakmada önemli faktörlerdir (Myerson, 2006). Oyun alanları bakımında; gevşek cıvatalar gibi kırık donanımlar, eksik kapaklar, çatlaklar vb.; kırık camlar ve diğer çöpler; plastiklerdeki çatlaklar; gevşek sabitlemeler; tehlikeli inşaat atıkları; böcek zararları; yüzey malzemesindeki sorunlar; zemin malzemelerinde bozulmalar; vandalizm; yıpranmış, gevşemiş, hasar görmüş veya kayıp parçalar; paslanmış ve korozyona uğramış metaller; çürümeler gibi bakım konularının rutin kontrollerle tespit edilmesi gerekir.

2.6.11 Engelliler

Parklarda yaşlılar, engelliler, bebek arabası kullanıcıları gibi farklı kullanıcı grupları için erişilebilir yüzey malzemeleri, rampalar, işaretlemeler ve engelli park yerlerinin sağlanması gerekir (Platt, 2006). Engellilik park aktivitelerine katılmak ve keyif almak için bir engel olmamalıdır (Parklar erişilebilir olsalarda bu parkların içerisinde sağlanan bütün elemanların engelli topluluklarının ihtiyaçlarını sağladığı anlamına gelmez). Mobilyalar yaya yolları boyunca insanların serbestçe geçişini sağlayacak şekilde yerleştirilmelidir. Yaya yolu

üzerindeki dokusal değişimler, görme engelli kişilerin çevrelerindeki tehlikelerden haberdar olmalarına yardımcı olabilirler.

Şekil 2.21: Engelliler için yol genişlikleri

Engellilerin kullanımına yönelik yaya ve araç yollarında ayırt edici doku ve renk kullanılmalıdır. Park oturma elemanlarının en azından bir tarafında 90cmlik bir yer ayrılmasıyla tekerlekli sandalye kullacılarının kullanımı sağlanabilir. Banklar yoldan 60cm içeriye yerleştirilmelidir, böylece oturma sırasında yola müdahale olmayacaktır (Hoy, 2004). İşaretlemeler minimum 1000mm yükseklikte, yazılar arka planla zıt renkte olmalıdır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Taraqi Parkı, şehir merkezinde bulunan Herat şehrinin en eski parklarından biridir. 1962-1965 yılları arasında kurulan park 69 dönümdür. Park; merkezi konumu, toplu taşıma ile kolayca erişilebilir olması, içerisinde yer alan spor tesisleri ve çevresindeki yoğun nüfus nedeniyle şehirdeki en kalabalık parktır. Bütün bu özellikleri parkın örneklem alan olarak seçilmesinde etkili olmuştur.

3.1 Problemin Tanımlanması

Halka açık parklar ve yeşil alanlar gibi kentsel açık alanlar, şehirlerin sürdürülebilir geleceğine katkıda bulunma konusunda giderek daha kritik bir rol oynayan, sağlığı teşvik eden önemli tesislerdir. Bu noktada parkların doğru planlama, tasarım ve bakım programlarının yürütülmesi gerekir. Herat kentinde bulunan Taraqi Parkı, şehrin orta kesiminde yer alan kentin en eski parklarından biridir ve merkezi konumu ve kolay erişime sahip olması nedeniyle şehirdeki diğer parklara kıyasla tüm mevsimlerde en fazla ziyaretçiyi çekmektedir.

Taraqi parkı çevresi ve içerisinde problem olarak tanımlanan konular aşağıdaki gibidir.

- Herat şehri çevresinde artan nüfus ile beraber kontrolsüz kentleşme,
- Kent çevresinde kötü kentsel tasarım stratejileri,
- Kentsel parklar ve yeşil alanlar için uygun olmayan planlama,
- Çocuklar için oyun alanı dahil olmak üzere tesislerin eksikliği veya yetersizliği,
- Serseriler gibi istemeyen kişilerin ve faaliyetlerin varlığı,
- Köpekler ve köpek pisliği ile ilgili endişeler,
- Güvenlik, vandalizm ve bakım sorunları.

Park şehirde en çok ziyaret edilen park olmakla birlikte tasarım, tesisler, yönetim ve bakım sistemleri standart kent parkı kuralları ve düzenlemelerine göre yeterli değildir. Bu bölüm parkın mevcut durumunu incelemekte ve ziyaretçilerin parka yönelik davranışlarını ve beklentilerini öğrenmek için bir anket hazırlanmasını öngörmektedir.

3.2 Örneklem Alan

Herat şehri, başkent Kabil'den sonra Afganistan'ın en kalabalık ikinci şehridir. Herat ili 34 Afgan ilinden biri olup, Badghis, Farah ve Ghor illeriyle birlikte ülkenin kuzey-batı bölgesini oluşturur. Herat, Afganistan'ın orta dağlarından Türkmenistan'daki Karakum Çölü'ne akan Harirud Nehri vadisinde yer almaktadır. Bölge soğuk kışlar ve sıcak yazlar ile yarı kurak ve karasal bir iklime sahiptir.

Taraqi Parkı, şehrin ana caddesinde bulunan merkezi parktır. Kolay erişimi ve merkezi konumu, parkın içinde yer alan ana futbol stadyumu, birkaç spor tesisinin olması ve yürüyüş ve çalışma için sakin yerlerinin olması nedeniyle kentin en çok ziyaret edilen parklarından biri olarak kabul edilir. Herat kentsel alanında, rekreasyon amaçlı olarak kullanılabilir yaklaşık yirmi halka açık park vardır. Herat şehrinin parkları ve yeşil alanları; Taraqi Park, Takht Safar, Mellat Park, Sheidaye Garden, Mir Dawood Park, Farhang Park, Gawhar Shad Begum Park, Mallan Bridge Park, Zaher Shahe Park, Pashtoon Pul Park, Shamira Park, Echo Park, Women Garden, Pul Hashemi Park, Khesraw Park, Big Masque Park olarak sıralanabilir. Parkların birçoğu şehrin merkezi bölgesinde, ana doğu-batı yolu ile en fazla imarlı alanın kuzeyindeki 12, 5 ve 8 numaralı Mahalleler arasında bulunmaktadır. Herat beldelerinde bulunan parklar arasında bazıları, özellikle ilkbaharda, Takht-e Safar parkı da dahil olmak üzere, şehir yaşamında özellikle önemlidir. Mellat Park, 5. Bölge'nin kuzeyinde özel bir bölgededir. Bir havuz, hayvanat bahçesi, kafe, düğün salonu ve yemek sarayı gibi birçok olanağa sahiptir. 4. Bölge ile 6. Bölge arasındaki sınırlarda bulunan Welayat Park ve Taraqi Park, birleşerek şehir stadyumunu barındıran kentin en büyük yeşil alanını oluşturur.

Şekil 3.1: Herat şehri parklarından görünüm (URL-24, URL-25)

Taraqi Parkı, şehir merkezinde bulunan Herat şehrinin en eski parklarından biridir. 1962 - 1965 arasında tesis edilmiş olup, toplam yüzey alanı 8 dönümdür (80000m²).

Şekil 3.2: Taraqi Park üstten görünüş (URL-26)

1.Spor sahası 2. Parking 3. Kütüphane 4. Eğlence Parkı
5. Cami 6. Restoran 7. Stadyum 8. Gymnasium

3.3 Veri Toplama Yöntemleri

Çalışmada veri yöntemleri olarak; literatür taraması, saha üzerinde yerinde yapılan yerinde tespitler, gözlemler ve anket çalışması kullanılmıştır.

Park kullanımına yönelik sekiz sorudan oluşan bir anket hazırlanmıştır. Farklı yaş, cinsiyet ve mesleklerden oluşan 250 kişiye, basılı olarak veya e-postayla yanıtlamaları istendi. Toplanan veriler Microsoft Excel 2017 programı kullanılarak kategorize edilmiş ve analiz edilmiştir.

3.3.1 Saha Analizi

Saha analizini yapabilmek için çalışmanın literatür kısmında araştırılan tasarım kriterlerini içeren bir kontrol listesi oluşturulmuştur. Bu kontrol listesi park içerisinde yapılan yerinde tespitler ve gözlem yöntemi ile parka uygulanmıştır. Saha çalışmasının amaçları; parkın güncel genel durumunu inceleme, mevcut tesislerdeki yetersizliklerin ve park bakım konularının tespit edilmesi olmuştur.

3.3.2 Anket Çalışması

Bir anket katılımın genişletilmesi ve topluluk müdahale olayları yoluyla alınan girdilerin doğrulanması için önemli bir araçtır. Planlanan tüm faaliyetler arasında anket, hem katılımcı (kendi programlarına girdi sağlamaları ve ne söylemeleri gerekiyorsa söylemek için açık uçlu fırsatlar sunarak) hem de planlayan kişi veya ekip için en fazla esnekliği sağlar (anketler pek çok formda ve kolayca dağıtılabilir olup, isteğe bağlı olması geniş sayıda katılımcının çok düşük maliyetle yanıt vermesine olanak sağlar). Bu ankette toplamda hem internet ortamında hem de basılı olarak 250 adet anket formu kullanılmıştır. Anketler ağırlıklı olarak 2018 sonbahar döneminde yapılmıştır. Anketlerin 209 tanesi tamamen cevaplanmış, 41 tanesi kısmen cevaplanmıştır. Çalışmada farklı yaşlardan, cinsiyetlerden ve mesleklerden çeşitli insanların görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Ancak bazı sınırlamalar nedeniyle, yanıt verenlerin büyük bir kısmı, Mimarlık ve Tasarım fakültesi öğrencileri ile Herat Üniversitesi Hukuk ve Ekonomi fakülteleri öğrencileri olmuştur. Ankette yer alan sorular, tezin ve alan çalışmasının hedefleriyle ilgili olacak şekilde tasarlanmaya çalışılmıştır.

Çizelge 3.1: Anket soruları

Sıra	Soru
1	Cinsiyet
2	Yaş
3	İkamet süresi
4	Bu parka ne sıklıkla gelirsiniz?
5	Bu parka geliş amacınız nedir?
6	Park içerisinde gördüğünüz problemler nelerdir?
7	Park içerisinde ilginizi çeken aktivite ve kullanımlar nelerdir?
8	Bu parkta beğenmediniz aktivite kullanımlar nelerdir?
9	Parka eklenmesini istediğiniz aktivite ve kullanımlar nelerdir?
10	Park ile ilgili genel beğeniniz?
11	Taraqi park nasıl geliştirilebilir?

Anket, insanların parklara ve yeşil alanlara karşı tutumlarını anlamak için iki kategoriden oluşmuştur. Birinci kategori cinsiyet, yaş ve bölgede ikamet süresi ile ilgili üç demografik soruyu içermektedir. İkinci kategori de, park ziyareti sıklığı, park ziyaretinin amacı, parkta görülen sorunlar, parkta kullanıcıların ilgisini çeken aktivite ve kullanımlar, beğenmedikleri aktiviteler, eklenmesini istedikleri aktiviteler, park ile ilgili genel beğeniler ve parkın geliştirilmesine yönelik önerileri içeren açık uçlu sorulardan oluşmuştur.

3.4 Araştırmada karşılaşılan sınırlamalar

Yapılan anketlerin belirli haftalarda ve sonbahar mevsiminde yapılması araştırmanın sınırlaması olarak kabul edilebilir. Park kullanıcı tercih ve isteklerinin mevsimler boyunca nasıl değiştiği belli değildir.

4. SONUÇLAR VE BULGULAR

4.1 Saha Analizi Sonuçlar

Bu aşamada; park tesislerinin, yönetim ve bakımının değerlendirilebilmesi için anket araştırmasının yanısıra; parkın güncel durumu ve performansı konusunda tezin literatür kısmında tanımlanmaya çalışılan parkın uluslararası tasarım kriterlerine uygunluğu irdelenmiştir.

Çizelge 4.1: Kontrol listesinin Taraqi Park örneğinde değerlendirilmesi City of (Kriterlerin oluşturulmasında kullanılan kaynaklar: GoldCoast, 2006;Hoy, 2004; US Consumer Product Safety Commission, 2008; Marcus&Francis, 1997; Forsyth&Musacchio, 2005; Hopper, 2012; Hendricks, 2017; URL 27;URL 28).

YER SEÇİMİ	
Park için yer seçimi merkezimidir?	✓
Park toplu taşıma ile erişilebilir midir?	✓
Parkın yakınında otobüs durağı var mıdır?	✓
PARK GİRİŞİ (Şekil 4.1)	
Parkın girişi insanlar için teşvik edici midir?	✗
Park çevresi boyunca çoklu erişim olanağı var mıdır?	✓
Park girişinde araç ve yayalar için ayrı geçiş alanları var mıdır?	✗
Park girişi çevresinde oturma yerleri var mıdır?	✗
PARK YERLERİ (Şekil 4.2)	
Park etme alanı park girişine yakın mıdır (max. 45m)?	✓
Bisiklet park yerleri var mıdır?	✗
Engelliler için park yerleri ayrılmış mıdır?	✗
Engelli kullanımı için park yeri genişliği 3.60 mıdır? (Tavsiye edilen genişlik 3.90m)	✗
İki park yeri arasında 1.20m lik yaya için bir geçiş yolu var mıdır?	✗
50 araçtan daha az park yerleri için en az 1 araçlık engelli park yeri bırakılmış mıdır?	✗
Otopark park rampası eğimi max 1:20 midir?	✗

Çizelge 4.1: (devam) Kontrol listesinin Taraqi Park örneğinde değerlendirilmesi

YOLLAR (Şekil 4.3, 4.4., 4.5)	
Park boyunca araç ve yaya yolları birbirinden ayrılmış mıdır?	✓
Araç yolu genişliği en az 2.5m midir?	✓
Yolların ve içerideki yaya yollarının genişliği en az 1.8m' midir?	✓
Yollar gidilecek yerlerle bağlantılı mıdır?	✓
Yol yüzeyinde düzgün, kaymayı engelleyen, sürekli bir kaplama var mıdır?	✓
Tek yönlü rampa genişliği 90 cm midir?	✗
Çift yönlü rampa genişliği 150 cm midir?	✗
Rampalar boyunca yer alan trabzanların yüksekliği 865-956mm midir?	✗
Yürüme alanları yola çıkıntı yapan elemanlar, yükseğe asılı işaretlemeler, ağaç dalları gibi görülür sınırlamalar ve engellerden arındırılmış mıdır?	✓
Yaya yolu rampası eğimi max. 1:12 midir?	✗
Rampa uzunlukları max. 9m midir?	✗
Yaya yolunun dışında yer alan menhol, kanal ve ızgara var mıdır?	✓
ÇOCUK OYUN ALANLARI (Şekil 4.6)	
Oyun alanı çevresinde ebebeyler için oturma yerleri var mıdır?	✓
Oyun yerleri çalılar veya banklar ile diğer alanlardan ayrılmış mıdır?	✓
0-5 ve 6-14 yaş oyun alanları birbirinden ayrılmış mıdır?	✗
Çocukların oynayabilmeleri için kum var mıdır?	✗
Oyun ekipmanları çevresinde tampon zon var mıdır?	✓
Oyun ekipmanlarında tercihen ahşap malzeme kullanılmış mıdır?	✗
Oyun alanında tercihen yaprak döken bitkiler kullanılmış mıdır?	✓
Salıncaklar ve atlıkarıncalar gibi hareketli ekipmanlar oyun alanının bir köşesine, tarafına veya kenarına mı yerleştirilmiş midir?	✓
Kaydıraklar oyun alanının sıkışık olmayan alanlarına yerleştirilmişler midir?	✓
Oyun ekipmanları altında beton, asphalt veya diğer sert döşeme malzemeleri kullanılmama lıdır?	✗

Çizelge 4.1: (devam) Kontrol listesinin Taraqi Park örneğinde değerlendirilmesi

SPOR ALANLARI (Şekil:4.7,4.8)	
Spor sahası yerleşiminde uzun eksen boyunca kuzey-güney yönü tercih edilmiş midir?	✓
Spor sahaları herhangi bir mülk hattından veya bitişik tesislerden en az 20 metre uzakta mıdır?	✓
Spor alanları bitkilerden en az 10 metre mesafede midir?	✗
Spor sahaları drenajı için enine eğim max. %2 midir?	✓
PARK MOBİLYALARI	
<u>Oturma Elemanları</u> (Şekil 4.9)	
Oturma elemanları yoğun yaya geçişinin olduğu yerlere mi yerleştirilmiştir?	✓
Gölge alanlar çevresinde oturma yerleri var mıdır?	✗
Banklar manzara görünümüne doğru mudurlar?	✓
Her 100-200m de bir oturma yerleri sağlanmış mıdır?	✗
Oturma yerinin uzunluğu kişi başına 60cm midir?	✓
Oturma elemanları yol kenarından 60cm içeriye mi yerleştirilmiştir?	✓
Oturma elemanının yüksekliği 42.5cm midir?	✓
Oturma elemanının derinliği 35-40 cm midir?	✓
Oturma elemanının arkalığı 50cm midir?	✓
Oturma elemanının iki tarafında kolluklar var mıdır?	✓
Tuvaletler, telefonlar gibi insanların kullandıkları yerlerin yakınında oturma elemanları sağlanmış mıdır?	✗
<u>Cöp kutuları</u> (Şekil 4.10)	
Giriş noktaları ve aktivite alanları yakınında çöp kutuları yerleştirilmiş midir?	✓
Ana ulaşım yolu boyunca her 500 metrede bir büyük çöp kutusu var mıdır?	✗

Çizelge 4.1: (devam) Kontrol listesinin Taraqi Park örneğinde değerlendirilmesi

Çöp kutuları yol kenarından 30cm içeride yerleştirilmiş midir?	✗
Her 30m de bir çöp kutusu yerleştirilmiş midir?	✗
Çöp kutularının yüksekliği 90cm midir?	✗
Çöp kutuları üzerinde min. 25cm lik bir açıklık var mıdır?	✓
Çöp kutuları özellikle yoğun kullanılan yerlerde güvenli bir şekilde zemine monte edilmişler midir?	✗
<u>İşaretleme</u>	
Giriş noktasındaki işaretlemeler tuvaletler, güvenli rotalar, park aktiviteleri ve bitişikteki şehir ulaşimleri gibi önemli noktalara ulaşım bilgilerini içermekte midir?	✓
Girişler, aktivite alanları, yol kesişimleri gibi karar verme noktalarında işaretlemeler var mıdır?	✗
Park girişini tanımlayan bir işaretleme var mıdır?	✓
Park çevresinde uyarı levhaları var mıdır?	✗
İşaretleme en azından 20m mesafeden okunabilir midir?	✓
Park haritası parkın ana kısımlarını ve yolları vurgulamakta mıdır?	✗
İşaretleme de görülebilir ve zıt renkler kullanılmış mıdır? (siyah veya diğer koyu renk Zemin üzerine beyaz veya sarı renk kullanımı)	✓
Yoldan geçenlerin parkı görebilmeleri ve belirli yaya giriş noktalarının vurgulanması için tanımlayıcı işaretler var mıdır?	✗
Yollar boyunca ki karar noktalarında yönlendirme işaretleri var mıdır?	✗
Bilgilendirme işaretleri var mıdır?	✗
<u>Aydınlatma (Şekil 4.11)</u>	
Aydınlatma direkleri yükseğe yerleştirilmiş ve vandalizme dayanıklı mıdır?	✓
Aydınlatma direkleri, bitkilerin direkleri örtmeyeceği şekilde yerleştirilmiş midir?	✓
Baş üstü aydınlatma elemanları baş üzerinde 2030 mm açıklık sağlayacak şekilde yerleştirilmişler midir??	✓

Çizelge 4.1: (devam) Kontrol listesinin Taraqi Park örneğinde değerlendirilmesi

<u>Çeşmeler</u>	
Her 1000m ² lik alan için bir çeşme sağlanmış mıdır?	✗
Çeşmeler, çocuklar ve engellilerin kullanımı için en az 85cm yükseklikte midir?	✗
Çeşmelerin muslukları 90cm yükseklikte midir?	✗
Engelli kullanımı için musluk yüksekliği 85cm midir?	✗
<u>Sınırlamalar</u>	
Babalar zıt renkli veya renkli şeritler halinde boyanmış mıdır?	✗
Sınırlamaların yükseklikleri 75cm-95cm arasında mıdır?	✗
Babalar arasındaki mesafe 1.20 m civarında mıdır?	✗
<u>WC (Şekil 4.12)</u>	
Mümkün olan her yerde, her binada halka açık bir unisex / aile tuvaleti var mıdır?	✗
<u>BİTKİLENDİRME (Şekil:4.13)</u>	
Yaprak döken ve herdem yeşil bitkiler birarada kullanılmış mıdır?	✓
Grup bitkilerinin çevresinde düz alanlar var mıdır?	✓
Aktif ve pasif kullanım için tasarlanmış mekanlarda, yaya yolları bitişiklerinde dikenli bitki türlerinin kullanımından kaçınılmış mıdır?	✓
Yüksek çalılar ve görüş sahalarını kapatan veya muhtemel saklanma yerleri oluşturabilecek yerörtücü bitkiler kullanılmamalıdır?	✓
Yola çıkıntı yapan bitkilendirme baş üzerinde min. 2m lik mesafede budanmış mıdır?	✓
Ağaçlar yoldan min. 2 metre geride dikilmişler midir?	✓
Yollar boyunca 50cm yüksek bitkiler kullanılmamalıdır?	✓
Koniferler yol kenarlarından 4.5m uzaktamıdır?	✗
Yaprak döken ağaçlar yoldan 1.5m uzaktamıdır?	✓
<u>GÜVENLİK</u>	
Park içerisinde güvenlik görevlisi var mıdır?	✗
Aktif ve pasif kullanım alanları karşısında açık görüş sahaları var mıdır?	✓

Çizelge 4.1: (devam) Kontrol listesinin Taraqi Park örneğinde değerlendirilmesi

Ana ulaşım yolunda gelip geçenleri seyretmek için oturma elemanları var mıdır?	×
YÖNETİM	
Tanımlı bir park yönetimi var mıdır?	×
Park alanları boyunca gölge alanlar var mıdır?	✓
BAKIM	
Park çevresinde vandalizm belirtileri var mıdır?	×
Uniformalı bakım görevlileri var mıdır?	×
Çöp kutuları düzenli olarak temizlenmek temizlenmekte midir?	×
Bitkiler budanmış mıdır?	×
ENGELLİLER	
Yollarda engelli geçişi için rampalar var mıdır?	×
Rampa eğimleri %8.33 ten az mıdır?	×
Oturma elemanının en azından bir tarafında tekerlekli sandalye ve bebek arabalarının yanaşabilmeleri için min. 1.20mlik bir mesafe bırakılmış mıdır?	×

4.1.1 Yer Seçimi

Taraqi Parkı, şehrin merkezinde, toplu taşıma araçlarını kullanarak kolayca erişilebilecek bir konumda yer almaktadır. Park ilk kez 1965 yılında tasarlanmış, tesis planı bundan sonra iki kez değiştirilmiştir. Tesis planının iyi bir yerleşimi yoktur. Uygun olmayan bitki, cadde ve yürüyüş yolları tasarımı, tesis eksikliği parkın her kısmında gözlenebilecek sorunlardır. Parkta ziyaretçiler için etkili ve çekici olacak yenilikçi tasarımlar bulunmamaktadır. Genel olarak parkın, inovasyon ve sürdürülebilirlik dikkate alınarak, alanın uygun bir şekilde yerleştirilmesi için yeniden tasarlanması gerekmektedir.

4.1.2 Park Girişleri

Taraqi Parkındaki ana sorunlardan biri, parkın çevresinde görünür ve tanımlı bir sınırın olmamasıdır. Bu sorun giriş ve çıkış kavramlarını bu park için işe yaramaz hale getirmiştir. Parkın güncel kullanımında belediye tarafından parkın çevresinde bir sınır oluşturma çalışması başlamıştır.

Şekil 4.1: Parkın doğu ve batı girişleri

4.1.3 Otoparklar

Taraqi Park için otopark alanı iyi yönetilmemekte ve yoğun günlerde yetersiz kalmakta; çoğu insan park içerisinde park etmek için alt yolları kullanmaktadır.

Şekil 4.2: Parkın güney ve kuzey yönlerinde bulunan otoparklar

4.1.4 Yollar

4.1.4.1 Taşıt yolları

Parkı iki bölüme ayıran bir ana yol ve parkın etrafında farklı yerlerden parka giriş sağlayan birçok tali yol bulunmaktadır. Taraqi Park'taki yollarla ilgili olarak aşağıdaki problemler gözlemlenmiştir:

Parktaki ana yol ve tali yollar, parkı ziyaret etmeyen, sadece u-dönüşü yapıp mesafeyi azaltmak için parkı geçen sürücüler tarafından bir geçiş yolu olarak kullanılmaktadır. Bu soruna çözüm olarak; park yollarında istenmeyen trafiği önlemek için park yolları ücretli yapılabilir. Trafiği yönlendirmek için yol üzerinde uygun bir trafik levhası ve hız kesici eleman yoktur.

Şekil 4.3: Sol: doğu batı yolu, sağ: kuzey yolu

4.1.4.2 Yaya yolları

Taraqi Park içindeki yaya yolları, farklı bölümlere iyi bağlantı sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Yollar çoğunlukla doğal taştan inşa edilmiş ve parkın bazı kısımlarında betondan yürüyüş yolları vardır. Taraqi Park'ın en büyük bağlantı sorunu, parkın ortadan insanlar için sorun çıkaran ve parkın diğer tarafında gitmek için yolu geçen çocuklar için tehlikeli olan bir yolla ayrılmış olmasıdır. Yol kenarlarında uzanan bitkiler nispeten iyi planlanmış ve tasarlanmıştır. Yollar boyunca aydınlatma yeterli değildir ve çoğu yerde aydınlatma direkleri yoktur.

Şekil 4.4: Doğal taş döşeme yollar

4.1.4.3 Patikalar

Taraqi Parkında patikalar genel olarak iyi tasarlanmıştır. Parkın farklı bölümleri arasında iyi bağlantılar var, ancak parkur ve bağlantılarda gözlenen bazı tasarım hataları mevcuttur. Parkurlar çoğunlukla doğal taştan inşa edilmiş, bazı bölümlerdeki bağlantılar betondan yapılmıştır. Özellikle parkın doğu kesiminde olmak üzere patikaların genişliği bazı kısımlarda yeterli değildir. Ayrıca bir bisiklet yolu bulunmadığından, patikalarda tehlike oluşturabilecek bisiklet kullanıcılarına rastlanmaktadır. Yol kenarlarında uzanan bitkiler nispeten iyi

planlanmış ve tasarlanmıştır. Yollar boyunca aydınlatma yeterli değildir ve çoğu yerde aydınlatma direkleri yoktur.

Şekil 4.5: Sol: çakıl ve taş malzeme yol, sağ: yığma taş malzeme yol

4.1.5 Çocuk Oyun Alanları

Parkın doğu tarafında bir adet oyun alanı vardır. Oyun alanı ziyaretçi taleplerini karşılmayacak kadar küçük ve basit ekipmanlara sahiptir. Ekipmanlar standartlara uygun değildir. Alan bakımsızdır ve engelliler için kullanıma uygun değildir.

Şekil 4.6: Oyun alanlarından görünüm

4.1.6 Spor Alanları

Spor sahası yerleşiminde uzun eksen boyunca kuzey-güney yönü tercih edilmiştir. Spor sahaları, aynı zamanda herhangi bir mülk hattından veya bitişik tesislerden en az 20 metre uzaklıkta kurulmuştur. Ancak bitkilerden en az 10 metre mesafede kurulma şartı uygulanmamıştır (Şekil 4.7).

Şekil 4.7: Spor sahaları

4.1.7 Park mobilyaları

Genel olarak Taraqi Park'nin park mobilyaları yer seçimi ve tasarım özellikleri yetersiz olarak tespit edilmiştir.

Oturma Yerleri:

Parktaki oturma üniteleri yoğun zamanlarda ziyaretçi sayısına göre az kalmaktadır. Yer seçimleri ve tasarımları yetersizdir. Banklar yetersiz kaldıkları için kullanıcıların bir kısmı çim alanlarda oturmaktadırlar.

Şekil 4.8: Oturma elemanları

Çöp kutuları:

Çöp kutularının yer seçimi ve tasarımı standartlara uygun değildir.

Şekil 4.9: Park içerisinde yer alan çöp kutuları

Aydınlatma:

Aydınlatma sistemi iyi dengelenmemiştir. Sokak lambalarının yerleşimi, kaldırım

aydınlatma standartları dikkate alınmamıştır. Giriş ve çıkış noktalarında aydınlatma yoktur.

Şekil 4.10: Aydınlatma elemanları

İşaret levhası:

Genel olarak, parkta bir işaretleme sistemi yoktur. Girişler ve çıkışlar, yollar ve yürüyüş parkurları boyunca işaretleme levhaları yoktur.

Çesmeler/Fıskiyeler:

Taraqi Park'ta mevcutta bir su elemanı yoktur.

4.1.8 Tuvaletler

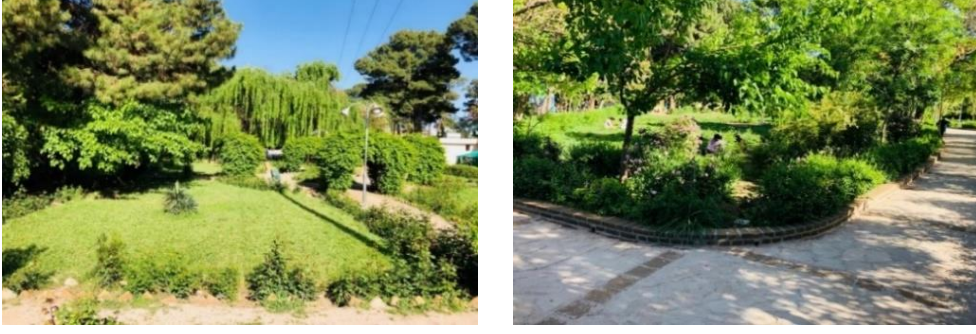
Parkta, oldukça bakımsız iki adet tuvalet bulunmaktadır.

Şekil 4.11: Tuvaletlerden görünüm

4.1.9 Bitkilendirme

Parkın bitkisel peyzajı iyi durumdadır. Farklı boyut, form, doku ve renklere bitkilerin kullanımı mevcuttur.

Şekil 4.12: Park peyzajından görünüm

4.1.10 Güvenlik

İşaret levhalarının yokluğu, oyun alanlarının zemin tasarımı ve yetersiz aydınlatma sistemi parktaki güvenlik algılamasını olumsuz etkilemektedir.

4.1.11 Yönetim

Park doğrudan Herat belediyesinin Yeşil Alanları ve Parklar (Verdure) şubesi tarafından yönetilmektedir. Parkta; personel yönetim sistemi, atık yönetimi, istatistik yönetimi (ziyaretçi sayısını analiz etmek için), otopark yönetimi konularında merkezi bir yönetim sistemi yoktur.

4.1.12 Bakım

Parkın bakımı için belirli bir sistem yoktur, tesislerin bakımı belli bir süre içerisinde yapılmamaktadır. Parkın sulama sistemi geleneksel sulama sistemidir. Bu sistemdeki sorun, büyük miktarda suyun boşa harcanması ve sulamanın etkinliğinin sulanan alanın tüm bölgelerinde aynı olmamasıdır.

4.1.13 Engelliler

Park, engelliler için erişilebilir olarak tasarlanmamıştır: Engelliler için tuvalet bulunmamaktadır; otopark mevcut değildir; yollarda engellilerin kullanabileceği bir rampa, engelliler için hiçbir sandalye veya oturma yeri, bir oyun sahası yoktur.

4.2 Anket Çalışması

Ankete katılanların demografik özellikleri Tablo 4.1' de sunulmaktadır. Ankete katılan kullanıcıların çoğunluğu erkektir (% 58.9, vs.% 41.1 kadın). Genel olarak, kullanıcıların çoğunluğunun (%83.5) 20-40yaş arasında olduğu; ziyaret

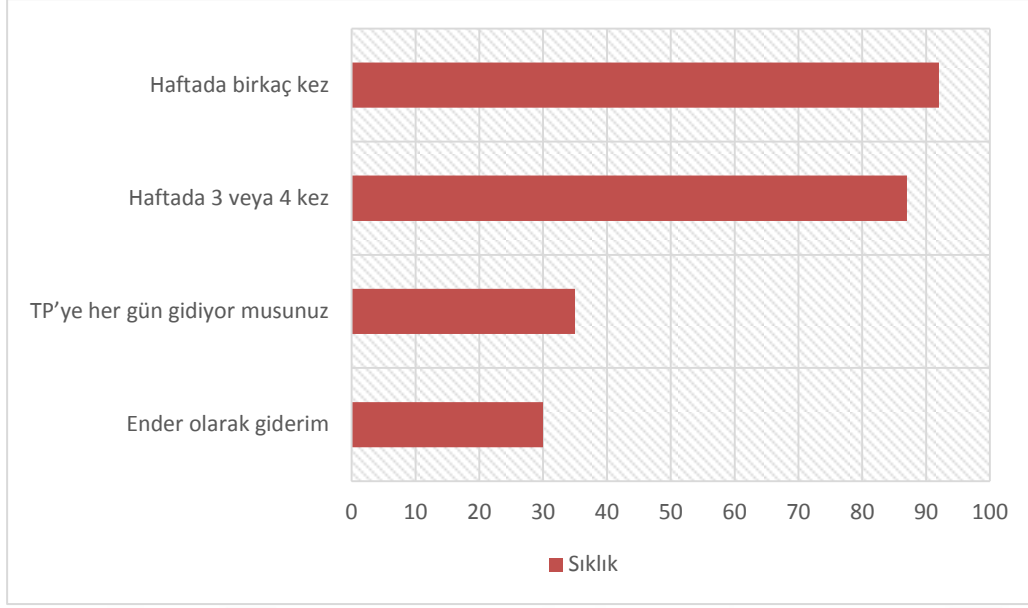
eden katılımcıların sadece %2.9' unun 15-20 yaş arası olduğu, park kullanıcılarının çoğunluğunun 6-20 yıldır Herat' da yaşadıkları belirlenmiştir.

Çizelge 4.2: Ankete katılanların cinsiyet, yaş ve ikamet süreleri

Soru	Frekans	
Cinsiyet		
Erkek	157	62.8
Kadın	93	37.2
Toplam	250	100
Yaş		
15-20	7	2.9
20-29	116	46.5
30-39	39	15.4
40-49	54	21.6
50-59	29	11.7
60>+	5	1.9
Toplam	250	100
İkamet Süresi		
1-3	74	29.1
3-6	35	14.0
6-10	54	21.8
10-20	53	21.2
20 yıl üstü	34	13.9
Toplam	250	100

Parka Gelis Sıklığı:

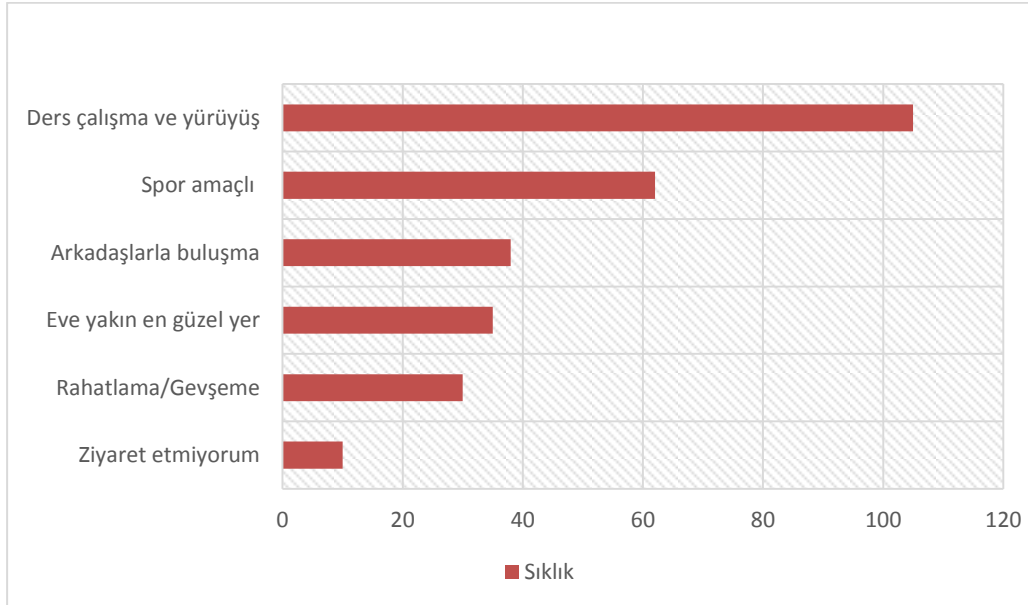
Ankete katılanların %37'sinin parkları “haftada birkaç kez” veya “neredeys her gün”, %14'ünün ise sık sık Taraqi Park'ı ziyaret ettikleri belirlenmiştir (Şekil 4.13).

Şekil 4.13: Taraqi Parkı ziyaret sıklığı

Parkea Geliş Amacı:

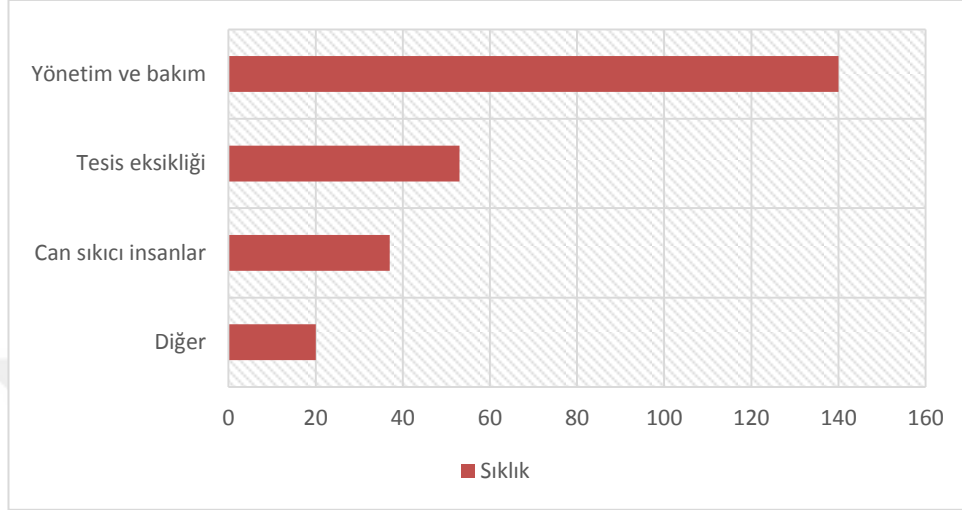
Taraqi parka gelenlerin ziyaret amacı sıralaması; “ders çalışmak ve yürümek” (%42), “spor yapmak” (%25), “arkadaşlarla buluşmak” (%15) ve “eve yakın gidilecek en iyi yer” (%14) (Şekil 4.14) olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar ders çalışma ve yürüyüş, sosyalleşme ve rekreasyonun şehirdeki Taraqi Parkı ziyaret etmenin ana amaçları olduğunu göstermiştir.

Şekil 4.14: Taraqi parkı ziyaret etmenin ana amacı

Taraqi Parkında görülen problemler:

Kullanıcıların % 56'sının“yönetim ve bakım”, %21' inin “tesislerin yetersizliği”, %15' inin “serseriler”ve %13'ünün “aileler veya kadınlar için özel bir yerin olmaması” nı sorun olarak gördükleri belirlenmiştir (Şekil 4.15).

Şekil 4.15: Taraqi parkındaki sorunlar

Taraqi Park'ta ilginizi çeken aktivite ve kullanımlar:

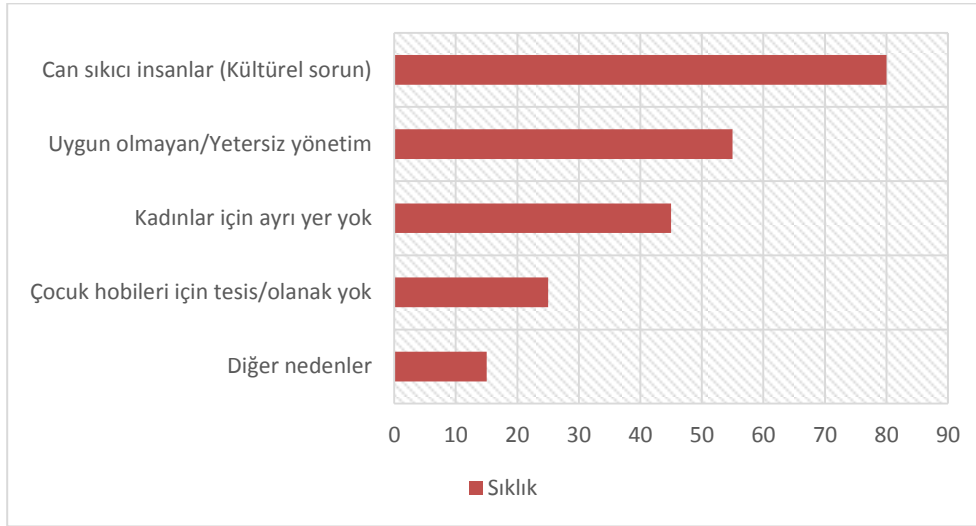
Kullanıcıların Taraqi parkını sık kullanma nedenleri “merkezi konumu ve eve yakınlığı” (%45), ardından “spor sahaları” (%30), “ders çalışmak için sakin bir yer olması” (%17), “diğerlerinden parklardan daha iyi bir ortamı olması” (%8) olarak belirlenmiştir (Şekil 4.16). Bu sonuç parklar kullanılırken mesafe ve zaman açısından kolaylığın önemini ortaya koymuştur.

Şekil 4.16: Taraqi Parkını sık kullanma nedenleri

Taraqi Park'ta beğenilmeyen aktiviteler:

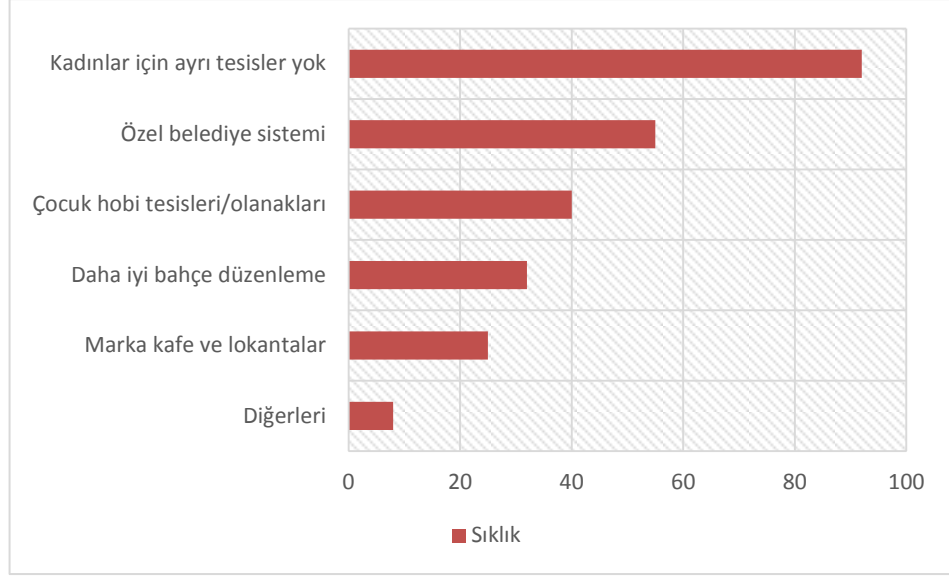
Kullanıcıların Taraqi Parkı'nda beğenmedikleri aktiviteler olarak %32 oranında “can sıkıcı insanlardan tarafından rahatsız edilmek”, %22 oranında “uygun olmayan yönetim ve bakım”, %18 oranında “kadınlar için ayrı tesis olmaması”, %10 oranında “çocuk hobileri için tesis olmaması” ve %6 oranında diğer nedenleri göstermişlerdir (Şekil 4.17).

Şekil 4.17: Parkta beğenilmeyen aktiviteler

Parka eklenilmesi istenen aktivite ve kullanımlar:

En çok talep edilen park olanağı %37 oranında “kadınlar için ayrı tesisler” olarak belirlenmiştir. Diğer eklenilmesi istenen tesisler %22 oranında “özel sektör yönetimi”, %16 oranında “çocuk oyun tesisleri”, %10 oranında “marka kafeler” olarak sıralanmıştır. Mevcut oyun alanlarının, trafik yönetiminin, otopark alanlarının iyileştirilmesi, yaya yollarının aydınlatılması diğer eksik bulunan tesisler olmuştur (Şekil 4.18).

Şekil 4.18: Parka eklenilmesi istenen aktivite ve olanaklar

Park ile ilgili Genel Beğeni:

Ankete katılanların büyük çoğunluğu (%55) parkı temizlik ve tuvalet açısından yetersiz olarak değerlendirmiştir. Parkta sadece iki tuvalet noktası vardır; ayrı kadın tuvaleti ve kural levhaları yoktur (Tablo 4.2). Ankete katılanların sadece % 22'si parkın bahsi geçen imkanlarla açısından vasat olarak değerlendirirken, katılımcıların %15'i (çoğu erkek katılımcı) parkı iyi olarak değerlendirdi. Bu sonuç, yönetim ve bakım sisteminin genel performansının ziyaretçiler tarafından kabul edilemez olduğunu ve revize edilmesi gerektiğini göstermiştir.

Çizelge 4.3: Park değerlendirmesi

Genel Beğeni	Freakans	Yüzde (%)
Kötü	137	55
Orta	55	22
İyi	38	15.5
Çok iyi	13	5.5
Cevap yok	5	2
Toplam	250	100

Taraqi park nasıl geliştirilebilir?:

Katılımcılar,%43'ü parkın yeniden tasarlanması; %27.5 oranında da parkın işletmesinin özel sektöre devredilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Tablo 4.3).

Çizelge 4.4: Parkı iyileştirme yolları

	Freakans	Yüzde (%)
Park tasarımının yenilenmesi	107	43
Parkın yönetiminin özel sektöre devredilmesi	69	27.5
Mevcut tesisleri modernleştirme	30	12
Vergileri yükseltme ve park gelirlerinin şeffaf şekilde kullanımı	33	13.5
Diğer	11	4.5
Toplam	250	100

Yapılan araştırma çalışmasının sonuçları, yaşam kalitesini artırmak için kentteki parkların gelecek yönünü belirlemek amacıyla kentsel parklar ve yeşil alanlar hakkında daha kapsamlı bilgi toplamanın temel ve ilk adımı olarak kabul edilebilir. Çalışma bulguları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Taraqi Parkı'nı ziyaret etmenin temel amacı rahatlama ve ders çalışma ve spor sahalarıydı.
- Taraqi Parkı'nı ziyaret sebebi esas olarak "eve yakınlığı" idi.
- Katılımcıların belirttiği problemler "uygun olmayan yönetim ve bakım" ile ardından "tesislerin yetersizliği" idi.
- Taraqi Parkı'nı ziyaret etmemenin ana nedenleri "parkta can sıkıcı insanların olması, kadınlar ve çocuklar için ayrı tesis ve yerlerin olmaması" idi.
- En gerekli tesisler "kadınlar ve çocuklar için ayrı tesisler" idi.
- Katılımcılar parkın yeniden tasarlanmasını veya özel sektöre devredilmesini park koşullarını iyileştirmede en önemli faktör olarak önerdiler.

5. SONUÇLAR

Kent parkları topluluğun imajını ve algılanan değerini arttırmanın yanı sıra farklı eğlenme ve dinlenme etkinlikleri için uygun ortamlar sunarlar. Park'ın tasarımı ve yönetiminin hizmet edilmesi düşünülen bütün hedef grupların rekreasyon gereksinimlerini dikkate alınmalıdır (Chiesura, 2004). Kentsel parklar her türlü insanın ve nüfusun birçok alt grubunun ihtiyaçlarına ve isteklerine hizmet edebilir: genç ve yaşlı, zengin ve fakir, zengin ve fakir, erkek ve kadın, atletik veya olmayan ve tüm etnik ve kültürel gruplar. Bu geniş çekicilik, şehir parklarını, kentsel yaşamın kalitesinin artırılması çabaları içerisinde sosyal, davranışsal ve fiziksel anlamda önemli hale getirirler (Hayward, 1989)

Bu çalışma, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, gelecekteki kentsel park stratejilerinin oluşturulması için ilgili bilgileri sağlamak amacıyla Afganistan'ın şehir merkezindeki Taraqi Park'a odaklanmak suretiyle kullanıcıların kentsel park ve yeşil alan talepleri ile bu park ve alanlara karşı genel değerlendirmelerini saptamıştır.

Çalışma sonucunda, şehirdeki park iyileştirme planları ve programlarının yetersiz olduğu görülmüştür. Herat şehri, giderek artan nüfusu nedeniyle yetersiz yeşil alanlarının yanında daha fazla rekreasyonel alan ihtiyacı göstermektedir. Erişilebilir, güvenli ve bakımlı park alanları ihtiyacı vardır.

Taraqi parkı, şehir merkezinde, toplu taşıma araçları ile kolay erişime sahip bir konumdadır, ancak park iyi tasarlanıp inşa edilmemiştir. Katılımcıların çoğunluğu yakın çevrelerindeki parkları tercih ettiklerini ve eve yakınlığın parkı ziyaret etmelerinde etken olduğunu belirtmişlerdir. Kent parkları fiziksel aktiviteler içermeli, küçük etkinlik alanları, kadınlar ve çocuk oyun alanları için ayrı tesisler ve dinlenmeye yönelik alanlar dahil olmak üzere çeşitli sosyal ihtiyaç ve fonksiyonları yerine getirmelidir. Taraqi Parkı'nı gelen kullanıcılar parkı ziyaret etme nedenleri olarak eğitimi, rahatlamayı ve spor yapmayı göstermişlerdir.

Kullanıcılar aileler ve kadınlar için ayrı yerler ve çocuklar için oyun alanları istemişlerdir. Finansal kısıtlamalar nedeniyle, küçük ve orta ölçekli şehirlerde vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli parklar inşa etmek çok zordur. Bu nedenle, ilgili idare şehirdeki mevcut parklardaki gerekli tesisleri göz önünde bulundurmalı ve bazılarını yerleşim birimleri içerisindeki küçük parklara dahil etmelidir. Kullanıcıların park içerisinde özellikle eksik ve yetersiz bulunan konular aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Parkın uygun şekilde yönetilmemesi,
- Toplum yapısının gereksinimlerini karşılayacak şekilde tasarlanmamış olması, örneğin insanların çoğunun karma cinsiyet tesislerini kullanmaktan rahatsız olması,
- Çocuklara yönelik oyun alanı veya tesisin olmaması,
- Rekreasyon alanı ve parklarda polisin kontrol etmesi gereken can sıkıcı kişilerin varlığı,
- Özellikle kadınlara yönelik tuvaletlerin bakımsızlığı.

Taraqi Parkının saha araştırması sonuçları Tablo 5.1.'de özetlenmiştir ve gösterildiği gibi, park bakım sistemi açısından çok düşük puan almış, bitkiler dışında, parktaki tesislerin bakımını yapacak başka bir bakım hizmeti yüklenicisi veya sisteminin olmadığı belirlenmiştir. Girişler, çıkışlar, aydınlatma, tuvaletler, engellilere yönelik imkanlar ve otopark, eksik veya standartlara göre tasarlanmamış en önemli tesislerdir. Parkın içinde bulunmayan veya iyi tasarlanmayan birçok tesis vardır. Otopark, oyun alanları, aydınlatma ve tuvaletlerin konumları değiştirilmesi ve yeniden tasarlanması gereken önemli konulardır. Bütün bu veriler sonucunda; park tasarımının uluslararası standart tasarım ilkelerine göre yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.1 Saha araştırmasının sonuçları

	KONUM	TASARIM	BAKIM
Alan Seçimi	✓	X	X
Otopark	X	X	X
Park girişi	✓	X	X
Yol	✓	✓	X
Oyun Alanı	X	X	X
Spor Alanları	X	✓	✓
Park Mobilyaları			
Oturma elemanları	✓	X	X
Çöp kutuları	X	X	X
Aydınlatma elemanları	✓	✓	X
İşaret Levhaları	X	X	X
Çeşmeler	X	X	X
Tuvalet	X	X	X
Bitkilendirme	✓	✓	✓
Engelliler	X	X	X

Bu sonuçlar, şehirlerdeki yaşam kalitesini en üst düzeye çıkarmak için gelecekteki park planlama ve yönetiminde dikkate alınabilir. Bununla birlikte, çalışma alanı ile kullanılan istatistiklerin sınırlı olması, analiz edilen numune ölçeğinin küçük olması nedeniyle mevcut araştırma sonuçları ancak diğer şehirlere kıyasla Herat şehrinde yaşayanların kentsel park ve yeşil alanlara karşı genel tavrını anlamak üzere daha geniş bir çalışma yapıldıktan sonra geliştirilmelidir. Kullanıcıların istek ve taleplerinin dikkate alınarak park alanıyla ilgili iyileştirmelerin yapılması ve sorunlara çözümlerin bulunması, kent parkları ile ilgili memnuniyet düzeyini ve ziyaretçi sayısını artıracaktır. Kentsel parklardaki iyileştirmelerin daha iyi planlanmasına yardımcı olmak için Herat kentindeki kentsel parkların durumunun, sorunlarının ve gereksinimlerinin hedeflerine ulaşmak için farklı bölgelerde vatandaşların kentsel park ve yeşil alanlardan memnuniyeti ve bu konudaki düşünceleri üzerine kapsamlı bir çalışma yapılmalıdır.

Tez çalışması ile varılan sonuçlar, ilerideki araştırmalar için mevcut kentsel parklarda en çok ihtiyaç duyulan tesisleri belirlemek ve yeni tasarlanmış parklarda göz önünde bulundurulmak üzere referans olarak kullanılabilir.

KAYNAKLAR

- Altman, Irwin and Zube, Ervin H.** (1989). Public places and spaces, pp.164-165, Human Behavior and Environment Series: v10, Plenum Press, New York, ISBN: 0306430797
- Blonsky, D.** (2007). Replicable Scalable Urban Park Management, <https://meetingoftheminds.org/replicable-scalable-urban-park-management-21197>
- Booth, N. K.** (1989). *Basic elements of landscape architectural design*. Waveland press.
- Butler, K., Sendich, E., & Steiner, F. R.** (2012). *Planning and Urban Design Standards*. Wiley.
- Burgess, J., Harrison, C. M., & Limb, M.** (1988). People, Parks and the Urban Green: A Study of Popular Meanings and Values for Open Spaces in the City. *Urban Studies*, 25(6), 455–473. <https://doi.org/10.1080/00420988820080631>
- Cranz, G.** (1982). The politics of park design. A history of urban parks in America. *The politics of park design. A history of urban parks in America*.
- Carmona, M., De Magalhaes, C., & Hammond, L.** (2008). *Public space: the management dimension*. Routledge.
- Calkins, M.** (2012). *The sustainable sites handbook: A complete guide to the principles, strategies, and best practices for sustainable landscapes* (Vol. 39). John Wiley & Sons
- Chiesura, A.** (2004). The role of urban parks for the sustainable city. *Landscape and urban planning*, 68(1), 129-138.
- City of GoldCoast (2006).** Park Design Guideline, Safe, responsive and sustainable parks for our city, <http://www.goldcoast.qld.gov.au/documents/bf/park-design-guidelines.pdf>
- City Of Toronto Accessibility Plan (2004).** City Of Toronto Accessibility Design Guidelines, www.toronto.ca/diversity/accessibilityplan2003
- Crankshaw, N.** (2012). *Creating vibrant public spaces: streetscape design in commercial and historic districts*. Island Press.
- Dee, C.** (2004). *Form and fabric in landscape architecture: a visual introduction*. Taylor & Francis.
- Design Standards For Urban Infrastructure.** 25 Urban Park And Open Space Signage, https://www.tccs.act.gov.au/__data/assets/pdf_file/0006/396888/25_Urban_Park_and_Open_Space_Signage_Edition_1_Revision_0.pdf
- Dunnett, N., Swanwick, C., & Woolley, H.** (2002). *Improving urban parks, play areas and green spaces*. London: Department for transport, local government and the regions.

- Eplan, L. S.** (1988). Planning Urban Park System: The Charleston Experience. *Public Infrastructure Planning and Management*, 33, 131.
- Flink, C., Olka, K., & Searns, R.** (2001). *Trails for the twenty-first century: planning, design, and management manual for multi-use trails*. Island Press.
- Forsyth, A., & Musacchio, L.** (2005). *Designing small parks: a manual for addressing social and ecological concerns*. John Wiley & Sons.
- Francis, M.** (1987). Urban open spaces. *Advances in environment, behavior, and design*, 1(7).
- Gehl, J.** (2011). *Life between buildings: using public space*. Island press.
- Gies, E.** (2007). *The health benefits of parks: How parks help keep Americans and their communities fit and healthy*. Trust for Public Land.
- Harris, C. W., & Dines, N. T.** (1998). *Time-saver standards for landscape architecture*. McGraw-Hill.
- Hendricks, B. E.** (2017). *Designing for play*. Routledge.
- Hooper, D. U., Chapin, F. S., Ewel, J. J., Hector, A., Inchausti, P., Lavorel, S., ... & Schmid, B.** (2005). Effects of biodiversity on ecosystem functioning: a consensus of current knowledge. *Ecological monographs*, 75(1), 3-35.
- Hopper, L. J.** (Ed.). (2012). *Landscape architectural graphic standards* (Vol. 27). John Wiley & Sons.
- Hoy, S.** (2004). City Of Toronto accessibility design guidelines.
- Jellicoe, G. A., & Jellicoe, S.** (1975). *The Landscape of Man: Shaping the Environment from Prehistory to the Present Day (Expanded and Updated)*. New York: Viking Press.
- Konijnendijk, C. C., Annerstedt, M., Nielsen, A. B., & Maruthaveeran, S.** (2013). Benefits of urban parks: a systematic review. *A report for IPFRA. IFPRA*.
- Lankford, S. V., Lankford, J., & Wheeler, D. A.** (2017). *An introduction to park management* (No. Ed. 4). Sagamore Publishing.
- Littlewood, M.** (2013). *Landscape Detailing* (Vol. 3). Routledge.
- Low, S., Taplin, D., & Scheld, S.** (2009). *Rethinking urban parks: Public space and cultural diversity*. University of Texas Press.
- Lynch, K.** (1995). *City sense and city design: writings and projects of Kevin Lynch*. MIT press.
- Maller, C., Townsend, M., Brown, P., & St Leger, L.** (2002). *Healthy parks, healthy people: the health benefits of contact with nature in a park context: a review of current literature*. Parks Victoria, Deakin University Faculty of Health & Behavioural Sciences.
- Mambretti, I. M.** (2011). *Urban parks between safety and aesthetics: Exploring urban green space using visualisation and conjoint analysis methods* (Vol. 4). vdf Hochschulverlag AG.
- Marcus, C. C., & Francis, C.** (Eds.). (1997). *People places: design guidelines for urban open space*. John Wiley & Sons.
- McCormack, G. R., Rock, M., Toohey, A. M., & Hignell, D.** (2010). Characteristics of urban parks associated with park use and physical activity: A review of qualitative research. *Health & place*, 16(4), 712-726.

- McKinney, C., Mauldin, C., & Gardstein, C.** (2010). High Performance Landscape. Guidelines: 21st Century Parks for NYC
- Molnar, D.** (2015). *Anatomy of a park: essentials of recreation area planning and design*. Waveland Press.
- Munroe E., O'Rourke A., Bird, A., Jarno, K., Penalosa, G.** (8-80 Cities Report Contributors) Make a Place for People Breakwater Park, Kingston, <https://www.880cities.org/wp-content/uploads/2018/07/MPP-Bwater-Park-Kingston.pdf>
- Myerson, D. L.** (2006). *Parks, people and places: making parks accessible to the community* (Vol. 4). Urban Land Institute.
- Nelischer, M.** (Ed.). (1985). *The Handbook of landscape architectural construction*. Landscape Architecture Foundation.
- Nordh, H., & Østby, K.** (2013). Pocket parks for people—A study of park design and use. *Urban forestry & urban greening*, 12(1), 12-17.
- Oliveira, S., Andrade, H., & Vaz, T.** (2011). The cooling effect of green spaces as a contribution to the mitigation of urban heat: A case study in Lisbon. *Building and environment*, 46(11), 2186-2194.
- Quebec en Forme** (2011). Parks, Playgrounds and Physically Lifestyle. Research Summary Number 3. Available online at: http://www.quebecenforme.org/media/5869/03_research_summary.pdf
- Parks, T. Recreation** (2005). What role can design play in creating safer parks?, Design & Planning, Urban Parks Online, Project for Public Places.
- Platt, R. H. (Ed.).** (2006). *The humane metropolis: People and nature in the 21st-century city*. Univ of Massachusetts Press.
- Robinson, N.** (2016). *The planting design handbook*. Routledge
- Romagosa, F., Eagles, P. F., & Lemieux, C. J. (2015).** From the inside out to the outside in: Exploring the role of parks and protected areas as providers of human health and well-being. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 10, 70-77.
- Rosenzweig, R., & Blackmar, E.** (1992). *The park and the people: a history of Central Park*. Cornell University Press.
- Roo, M., Kuypers, V. H. M., & Lenzholzer, S.** (2011). *The green city guidelines: techniques for a healthy liveable city*. The Green City.
- Routledge, A. J.** (1986). *Anatomy of a Park: The Essentials of Recreation Area Planning and Design*. McGraw-Hill.
- Schmidt, R.** (2009). Contemporary Landscape Architecture - Parks and Open Space, Duties and Responsibilities.
- Seçkin, Öznur Bülent** (1997). Peyzaj Yapıları II, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul, ISBN: 9754044643
- Shackell, A., Butler, N., Doyle, P., & Ball, D. J.** (2008). *Design for play: a guide to creating successful play spaces*. The Department for Children, Schools and Families *(DCSF) and the Department for Culture, Media and Sport (DCMS).
- Shafer, Carl Scott; Jacob, John** (2006). Urban Parks: The Value of Small Urban Parks, Plazas and Other Outdoor Spaces. Available electronically from <http://hdl.handle.net/1969.1/87453>

- Simonds, J. O.** (1997). *Landscape architecture: a manual of site planning and design* (No. Sirsi) i9780070577091). McGraw-Hill Professional. p155, 158.
- Solecki, W. D., & Welch, J. M.** (1995). Urban parks: green spaces or green walls?. *Landscape and Urban Planning*, 32(2), 93-106.
- Space, C. A. B. E.** (2004). The value of public space: how high quality parks and public spaces create economic, social and environmental value. *CABE Space, London*.
- Steiner, F. R.** (2006). *Planning and urban design standards*. John Wiley & Sons.
- Stuart, N., Hodgart, R. L., & Mohd Johari Mohd Yusof, D. M.** (2013). Towards a better understanding of urban green infrastructure. *RICS RESEARCH*.
- The Trust for Public Land** (2006). City parks, clean water Making great places using green infrastructure, https://www.tpl.org/sites/default/files/City%20Parks%20Clean%20Water%20report_0.pdf
- Torkildsen, G.** (1986). *Leisure and recreation management*. London: E & FN Spon.
- US Consumer Product Safety Commission** (2008). *Public playground safety handbook* (No. 325). DIANE Publishing
- Walker, Christopher** (2004), *The Public Value of Urban Parks*, Urban Institute, The Wallece Foundation.
- Walljasper, J.** (2007). *The great neighborhood book: A do-it-yourself guide to placemaking*. New society publishers.
- Watson, D., Plattus, A. J., Shibley, R. G., & Watson, D.** (2003). *Time-saver standards for urban design*. New York: McGraw-Hill.
- Whyte, W.H.** (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. Project for Public Spaces Inc.
- Wilkie, D. S., Morelli, G. A., Demmer, J., Starkey, M., Telfer, P., & Steil, M.** (2006). Parks and people: assessing the human welfare effects of establishing protected areas for biodiversity conservation. *Conservation Biology*, 20(1), 247-249.
- Woolley, H.** (2003). *Urban open spaces*. Taylor & Francis.
- Yuen B.** (1995). *Open Space Use in Singapore*. Unpublished PhD Thesis, University of Melbourne.
- Yücel, G. F., & Yıldızcı, A. C.** (2010). Kent parkları ile ilgili kalite kriterlerinin oluşturulması. *İTÜDERGİSİ/a*, 5(2).

Internet kaynakları

- URL-1: <https://www.royalparks.org.uk/parks/hyde-park>
- URL-2: <http://www.tschumi.com/projects/3/>
- URL-3: <https://tclf.org/landscapes/gas-works-park>
- URL-4: <https://washington.org/visit-dc/free-things-to-do-outdoor-activities>
- URL-5: <https://yourvoicemarkham.ca/YourMarkhamCentre/photos/8545>,
- URL-6: <https://theconversation.com/most-people-just-park-themselves-so-how-do-we-promote-more-healthy-activity-in-public-parks-56421>
- URL-7: https://www.edmonton.ca/documents/PDF/UPMP_2006-2016_Final.pdf.

URL-8: https://www.chicago.gov/city/en/depts/dca/provdrs/sponsorship_opportunities.html

URL-9: <https://worldurbanparks.org/images/Documents/The-Roles-of-an-Urban-Parks-System.pdf>

URL-10: <https://planetdetective.com/central-park-take-a-green-flavor-in-new-york-city/>

URL-11: <https://bryantpark.org/the-park#park-map>

URL-12: <https://tclf.org/landscapes/pershing-park>

URL-13: <https://www.nycgovparks.org/parks/battery-park/history>

URL-14: <https://www.nrpa.org/contentassets/f768428a39aa4035ae55b2aaff372617/pocket-parks.pdf>

URL-15: https://depts.washington.edu/open2100/pdf/2_OpenSpaceTypes/Open_Space_Types/pocket_parks.pdf

URL-16: <https://tclf.org/landscapes/paley-park>

URL-17: <http://www.sdparcs.org/content/dam/sdparcs/en/pdf/Development/Park%20Design%20Manual.pdf>

URL-18: <http://www.starrwhitehouse.com/project/central-park-merchants-gate/>

URL-19: <https://davisla.wordpress.com/2012/07/25/burgess-park-old-kent-road-end-open/>

URL-20: https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/10535/1.4_appendix_c_designguidelines.pdf?sequence=5

URL-21: <https://www.lappset.com/Products/Lappset-Premium>

URL-22: <https://www.gardendesign.com/millennium-park/>

URL-23: <https://www.fastcompany.com/90270674/are-public-parks-an-unalloyed-good-not-always>

URL-24: <https://www.deviantart.com/msnsam/art/Beautiful-park-in-Herat-Afghanistan-376859266>

URL-25: <https://iwpr.net/global-voices/afghanistans-women-only-parks>

URL-26: <https://fionn-byrne.com/desert-bloom>

URL-27: https://documents.ottawa.ca/sites/default/files/documents/park-development_manual_en.pdf

URL-28: <https://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/AD1-07.htm>

ÖZGEÇMİŞ:

Ad-Soyad: Samira MOHANDESPOR

Doğum Tarihi ve Yeri: 1988, Herat, Afganistan

E-posta: sam.mohandespor@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans: 2013, Herat Üniversitesi, Mimarlık Bölümü

